

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2013

[Click here to enter text.](#)

Annika Bäcklund & Joonas Ikonen

PIENPAINATEKOKOELMAN ORGANISOINTI TURUN TAIDEMUSEON KIRJASTOSSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelu

2013| 53

Ritva Hyttinen

Annika Bäcklund & Joonas Ikonen

PIENPAINATEKOKOELMAN ORGANISOINTI TURUN TAIDEMUSEON KIRJASTOSSA

Tämän opinnäytetyön aiheena on Turun taidemuseon kirjaston pienpainatekokoelman organisointi ja tämän prosessin kuvaus. Opinnäytetyö toteutettiin projektina Turun taidemuseon toimeksiannosta. Projektissa organisoitiin osa museon kirjaston järjestelemättömästä pienpainatekokoelmasta. Toimeksiantajan toiveena oli selvittää tämän pienpainatemateriaalin sisältö sekä saada materiaali organisoitua siten, että se on käyttäjien saatavilla ja löydettävissä. Projekti toteutettiin parityönä maalis-elokuun 2012 aikana kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäinen vaihe käsitti aineiston lajittelun ja sisällönkartoituksen, ja myöhempi aineiston luetteloinnin ja sisällönkuvailun.

Tämän työn alussa luodaan katsaus Turun taidemuseoon sekä sen kirjaston historiaan ja kokoelmiin. Varsinaisen teoriapohjan työlle muodostavat kirjaston kokoelmatyö sekä luettelointia ja sisällönkuvailua ohjaavat säännöt, ohjeet sekä käytännöt. Teoriaosuuksien jälkeen työ koostuu toimeksiantoprojektin läpikäynnistä.

Ensimmäisessä vaiheessa pienpainatteet seulottiin muusta luetteloimattomasta aineistosta erilleen ja edelleen lajiteltiin sovittujen lajitteluperiaatteiden mukaisesti luettelointikelpoisiin kategorioihin. Toisessa vaiheessa tämä seulottu aineisto luettelointiin ja sisällönkuvailtiin museon kirjastossa käytössä olevaan Axiell Aurora – tietokantaan. Projektin lopussa toimeksiantajalle toimitettiin valmiit, järjestellyt ja luetteloidut pienpainatemateriaalia sisältävät kansiot.

Opinnäytetyöprojektin toiminnallinen projektiosuus saatiin päätökseen toimeksiantajan kanssa sovituksi 31.8.2012. Suurin osa materiaalista saatiin työn puitteissa organisoitua ja aineisto on nyt kirjaston käyttäjien saatavilla.

ASIASANAT:

kokoelmatyö, luettelointi, sisällönkuvailu, erikoiskirjastot, pienpainatteet, näyttelyjulkaisut

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Library and information services

2013 | 53

Ritva Hyttinen

Annika Bäcklund and Joonas Ikonen

ORGANIZING PRINTED EPHEMERA AT THE TURKU ART MUSEUM LIBRARY

The subject of this thesis is the organizing of the collection of printed ephemera at the Turku Art Museum, and the description of this process. The project was commissioned by the Turku Art Museum. The project consisted of organizing a part of the museum's unorganized collection of printed ephemera. It was the wish of the commissioner to find out the content of this material, and to organize it so that it would be easy to find and available to the user. The project was carried out as a 2-person team during March-August of 2012 in two phases. The first phase consisted of sorting the material and finding out its content, and the second of cataloguing and indexing it.

At the beginning of this thesis, there is a short description of the Turku Art Museum, its history, and collections. The theoretical foundation of the thesis consists of library collection management theory, and rules, regulations and practices concerning cataloguing and indexing. Following the chapters on theory, the rest of the thesis is a description of the process of carrying out the commissioned project.

In the first phase, the ephemera were sorted from the other unorganized material, and sorted again in cataloguable categories according to principles which were thought best for the purpose. In the second phase this material was catalogued and indexed into the Axiell Aurora database in use at the museum. In the end, the commissioner was given the ready organized, sorted, and catalogued files containing the printed ephemera material.

The project phase of the thesis was finalized on 31.8.2012, as was agreed on with the commissioner. Most of the material was organized within the timeframe of the project, and that material is now available to the users of the museum library.

KEYWORDS:

printed ephemera, cataloguing, description, special libraries, collection work, exhibition publications

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TURUN TAIDEMUSEO	8
2.1 Turun Taideyhdistys ry.	9
2.1.1 Mesenaatit ja taideyhdistyksen saamat lahjoitukset	10
2.2 Taidemuseon kirjasto	10
2.2.1 Kokoelmapolitiikka	11
3 KOKOELMATYÖ	14
3.1 Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä	15
3.2 Pienpainate aineistotyyppinä	16
4 LUETTELOINTI JA SISÄLLÖNKUVAILU	19
4.1 Luettelointi eli ulkoinen kuvailu: säännöt, ohjeet ja käytännöt	21
4.1.1 IFLA ja kansainväliset luettelointisäännöt	22
4.1.2 MARC21-formaatti	24
4.2 Sisällönkuvailu: säännöt ja ohjeet	26
5 PIENPAINATTEIDEN LAJITTELU JA SISÄLLÖNKARTOITUS	28
5.1 Pienpainatteiden seulominen muusta aineistosta	29
5.2 Sisällönkartoitus ja toistuva lajittelu	33
5.3 Lajitteluperusteet	34
5.4 Lopetusvaihe	36
6 PIENPAINATTEIDEN LUETTELOINTI JA SISÄLLÖNKUVAILU	37
6.1 Kansioiden kuvailu	37
6.1.1 MARC21-tietokentät projektissa	40
6.2 Tarra-asetukset ja viimeistely	45
6.3 Luetteloinnin ja sisällönkuvailun lopetusvaihe	47
7 LOPUKSI	49
LÄHTEET	52

KUVAT

Kuva 1 Esimerkki tyypillisestä näyttelyjulkaisusta.	29
Kuva 2 Esimerkki vanhasta näyttelyjulkaisusta, joka täyttää sekä koko että sisältö ja suojeluperiaatteen.	31
Kuva 3 Kuvankaappaus Aurora -järjestelmästä, jossa näkyvät lisätyt kuvailutiedot.	38
Kuva 4 Nidetiedot -näkyvä tietokannassa.	39
Kuva 5 Esimerkki projektissa käytetyistä MARC21-kentistä.	40
Kuva 6 Tarratulostusnäkyvä Aurora -järjestelmässä.	45
Kuva 7 Valmis infotarra ja viivakooditarra.	46
Kuva 8 Valmis selkätarra.	47
Kuva 9 Valmiita kansioita taidemuseon kirjaston hyllyssä.	48

KAAVIOT

Kaavio 1 Pienpainatteen määrittely kirjallisista lähteistä.....	17
Kaavio 2 Projektin eteneminen.	28
Kaavio 3 Pienpainatteiden seulominen muusta luetteloimattomasta aineistosta.	32
Kaavio 4 Lajitteluperiaatteet.....	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on Turun taidemuseon kirjaston pienpainatekokoelman järjestäminen ja luettelointi. Työ toteutettiin Turun taidemuseon toimeksiantona, ja projekti tehtiin maaliskuu-elokuussa 2012 museon kirjaston tiloissa. Osa kirjaston pienpainatekokoelmasta oli valmiiksi koottu kansioihin ja luetteloitu, mutta suurin osa kokoelmasta oli vielä organisoimatta. Kokoelma oli tarkoitus luetteloida kaupunginkirjaston tietokantaan, jolloin aineisto olisi paremmin käyttäjien löydettävissä ja käytettävissä. Projektin tarkoituksena oli liittää toistaiseksi järjestelemätön aineisto jo valmiiseen, kansioihin järjestettyyn kirjaston pienpainatekokoelmaan loogisella ja toimeksiantajan toiveet huomioonottavalla tavalla, ja tämä prosessi on kuvailtu tässä opinnäytetyössä.

Turun taidemuseon amanuenssi Mia Haltia oli koko projektin ohjaaja sekä vastuhenkilö, ja pienpainatteita koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä hänen kanssaan. Projekti jakautui kahteen päävaiheeseen: pienpainatteiden lajitteluun ja organisointiin sekä luettelointiin ja sisällönkuvailuun. Lajittelu- ja organisointivaihe toteutettiin maaliskuu-toukokuussa 2012 ensimmäisenä ja sen jälkeen organisoidun aineiston luettelointi ja sisällönkuvailu suoritettiin kesä-elokuussa 2012.

Lajittelu- ja organisointivaiheessa aineisto lajiteltiin luettelointivalmiisiin kategorioihin sekä kansioihin. Lajittelu perustui osaksi jo valmiina olleeseen kansiojakoon sekä lajitteluprosessin edetessä tarkentuneisiin lajitteluperiaatteisiin. Ensimmäinen vaihe oli pienpainatteiden seulominen muusta aineistosta, koska kokoelman joukossa oli myös kirjoja, jotka liitettiin erillisinä teoksina osaksi kirjaston kokoelmaa. Toisessa vaiheessa seulotuista pienpainatteista tehtiin sisällönkartoitus ja tämän perusteella painatteet lajiteltiin julkaisijan ja lokaation mukaisiin kategorioihin ja järjestettiin kansioihin.

Luettelointi- ja sisällönkuvailuvaiheessa tämä kansioihin järjestetty aineisto

luetteloitiin kirjaston Axiell Aurora -tietokantaan ja lopuksi fyysisiin kansioihin tulostettiin info- sekä selkätarrat. Kansioden kuvailu tietokantaan suoritettiin projektin ohjaajan Haltian ohjeistuksen mukaan mahdollisimman pitkälle jo olemassa olevien kansioden kuvailutietoja kopioimalla. Näin toimittiin ajan säästämiseksi ja mahdollisimman monen kansion kuvailun turvaamiseksi projektin aikarajan puitteissa. Info- ja selkätarrojen paikalleen asettamisen jälkeen valmiit kansiot järjestettiin museon kirjaston tiloihin hyllyihin ja projekti saatiin tältä osin päätökseen.

Projektin rajatun ajan vuoksi osa pienpainatekokoelmasta jäi kansiojaon ja luetteloinnin ulkopuolelle. Tämä aineisto ehdittiin kuitenkin lajitella omiksi pinoikseen lajitteluperiaatteiden mukaisesti eli pienpainatteiden julkaisijan ja lokaation perusteella. Projektin ulkopuolelle jääneet painatteet on kuitenkin helppo liittää osaksi museon kirjaston kokoelmaa, koska lajittelu tehtiin valmiiksi ja näin ollen kirjastolla on tiedossa mitä aineistoa painatteet sisältävät.

2 TURUN TAIDEMUSEO

Turun taidemuseorakennuksen historian voi katsoa alkaneen huhtikuussa 1895, kun Dahlströmin veljekset Ernst (1846–1924) ja Magnus (1859–1924) tekivät suuren lahjoituksen Turun kaupungille. Lahjoituksen summa oli yhteensä 100 000 markkaa, eli nykyrahaksi muunnettuna noin 644 000 euroa. Tuolloin lahjoittajien henkilöllisyys pidettiin vielä salaisena, mutta myöhemmässä vaiheessa antelioiden kulttuurinvaalijoiden nimet tulivat julki. Alun perin lahjoituksella oli tarkoitus rakennuttaa talo, jonka tiloihin sijoitettaisiin kaksi taiteiden ja kulttuurin keidasta: taidekokoelmat sekä kirjasto. Suunnitelmat muuttuivat kuitenkin vuonna 1897, kun turkulainen vaikuttaja, liikemies Fredric von Rettig lahjoitti varat itsenäistä kirjastorakennusta varten. Näin Dahlströmien lahjoitus voitiin käyttää kokonaisuudessaan taidemuseon suunnitteluun ja rakentamiseen. (Welin 1989, 92; Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 7, 50.)

Museon rakennuspaikasta äänestettiin kaupunginvaltuustossa, ja paikaksi valikoitui Puolalanmäki. Kaupunki piti suljetun arkkitehtuurikilpailun museorakennuksen suunnittelusta neljän osanottajaryhmän kesken. Kilpailuaika oli lyhyt, vain runsaat neljä kuukautta. Tuomaristo koostui Dahlströmin veljesten lisäksi taiteilija Victor Westerholmista sekä kahdesta konservatiivisena pidetystä arkkitehdistä: Sebastian Gripenbergistä ja S. M. Schjerfbeckistä. Kilpailu tuotti odottamattomasti tasapelin kahden arkkitehtiryhmän kesken. Yleisesti oli tiedossa, että toiseen arkkitehtiryhmästä kuului Gustaf Nyström, joka oli aiemmin suunnitellut Dahlströmien huvilan Turkuun. Uusintakilpailu kesti parisen kuukautta, jonka jälkeen valinta kohdistui Nyströmin luonnostelmaan nykyisestä graniittiseinäisestä museorakennuksesta liuskekivikattoineen ja moniruutuisine ateljeeikkunoineen. (Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 50–54.)

Museon peruskivi muurattiin Kakolanmäen graniitista Puolalanmäelle 17.5.1902, ja näyttäviä vihkiäisiä juhlittiin kaksi vuotta myöhemmin, vappuna 1904. Vihkiäisten yhteydessä Dahlströmin lahjoittaja-veljekset saivat noin 50

teosta taitelijoilta ”kiitokseksi museon hyväksi tekemästään työstä”. Veljekset kuitenkin lahjoittivat saamansa teokset Turun Taideyhdistykselle, ja ne muodostivat perustan yhdistyksen nykyisin jo hyvin mittavalle taidekokoelmalle. (Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 54, 82.)

2.1 Turun Taideyhdistys ry.

Itsenäinen Turun taideyhdistys perustettiin vuonna 1891, kun se siihen saakka oli ollut yksi Helsingin taideyhdistyksen haaraosastoista. Turun taideyhdistyksen tehtäväksi määriteltiin alusta alkaen taiteen harrastuksen edistäminen, taiteen ymmärtämyksen lisääminen, sen harjoittaminen sekä taidekokoelman ylläpitäminen, erityisesti Varsinais-Suomen alueella. (Turun taidemuseo 2012; Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 7.)

Victor Westerholm oli yksi Turun taideyhdistyksen uranuurtajista. Hän valmistui taitelijaksi Suomen taideyhdistyksen piirustuskoulusta Turussa ja toimi sen jälkeen koulun opettajana sekä ensimmäisenä intendenttinä Turun omassa taideyhdistyksessä. Westerholm ohjaili yhdistyksen taidehankintoja ja sai vuosittaisilla näyttelyillä aikaan kasvavan kiinnostuksen Turkuun ja erityisesti Turun taide-elämään. Westerholm ymmärsi varhain, miten tärkeää on, että hankitun kokoelman sisällä näkyvät taiteilijan kaikki ”kehitysvaiheet”. Westerholmin myötävaikutuksella Turussa järjestettiin useita laajoja näyttelyitä, jotka keskittyivät yhden taiteilijan tuotantoon monia yhden taiteilijan töistä koottuja suurempia näyttelyitä, muiden muassa Helene Schjerfbeckin. (Kansallisaarteita Turun taidemuseo 1998, 10–11).

Westerholmin opinahjo, Turun piirustuskoulu toimi samoissa tiloissa taidemuseon kanssa aina vuoteen 1933 saakka. Piirustuskoululla oli käytössään museon alakerros, joka koostui neljästä huoneesta, opettajien ateljeesta, kansliasta sekä johtokunnan kokoushuoneesta. Piirustuskoulun oli kuitenkin etsittävä tilat muualta, kun yläkerros ei enää riittänyt museon omien kokoelmien tilavaatimuksiin ja se tarvitsi koko alakerroksen käyttöönsä. (Willner-Rönholm 1996, 118, 150.)

2.1.1 Mesenaatit ja taideyhdistyksen saamat lahjoitukset

Mesenaatti- ja lahjoitustoiminta on koko yhdistyksen historian ajan ollut olennainen osa sen toimintaa. Kokoelman ensimmäinen teos oli lahjoitus Anna Gylichiltä 1870-luvulla. Teos oli taiteilija Erik Johan Löfgrenin Pyhä Cecilia vuodelta 1848 (Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 135–138). Dahlströmin veljesten aloittama lahjoitusperinne itse museorakennuksen rahoituksesta aina lukuisiin teoslahjoituksiin jatkui myös seuraavien sukupolvien aikana: Nils Dahlström lahjoitti vuonna 1973 noin 100 maalausta, joiden joukossa oli muun muassa useita Albert Edelfeltin ja Akseli Gallen-Kallelan teoksia. Muita suuria lahjoituksia ovat olleet konsuli Toini Nikanderin lahjoitus vuonna 1991 sekä Aune ja Jussi Mäntysen veistoskokoelma vuonna 1971, joka lahjoitettiin Turun kaupungille sillä ehdolla, että se tulee olemaan pysyvästi esillä Turun taidemuseossa. Tälle kokoelmalle on varattu oma tilansa museon niin sanotusta Mäntys-huoneesta. (Kansallisaarteita Turun taidemuseo 1998, 6, 17.)

Turun taidemuseon ystävät ry. perustettiin vuonna 1985. Museon ystävät ovat vuosien kuluessa antaneet lahjoituksia ja rahoitusta museon toiminnalle esimerkiksi taidekasvatuksen puitteissa. Yhdistyksessä on lähes 900 jäsentä, joista seitsemän kuuluu hallitukseen. (Turun taidemuseo 2012.) Osa taidemuseon kokoelmasta muodostuu lahjoituksina saaduista nimetyistä osakokoelmista. Näitä osakokoelmia on tällä hetkellä yhteensä 12, ja ne on nimetty ensisijaisesti lahjoittajan omasta toivomuksesta tai lahjakirjassa. Nykyisin museon kokoelmaan kuuluu noin 6500 teosta, joista viidesosa on saatu lahjoituksina. (Turun taidemuseo -101 vuotta nykytaidetta 2005, 139; Turun taidemuseo 2012.)

2.2 Taidemuseon kirjasto

Taidemuseon kirjasto on kuvataiteen erikoiskirjasto, joka palvelee pääosin museon omaa henkilökuntaa ja alan opiskelijoita sekä tutkijoita mutta myös

taiteesta kiinnostuneita yksityishenkilöitä. Kirjasto on osa Vaski-kirjastoyhteistyötä, joka on Turun seudun ja Varsinais-Suomen yleisten kirjastojen yhteenliittymä. Tämän verkoston kautta taidemuseon kirjasto on osana yhteistä Axiell Aurora-aineistotietokantaa. Museon kirjaston luokitus seuraa yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää, joka on niin ikään käytössä kaikissa Vaski-alueeseen kuuluvissa kirjastoissa. (Pitkänen 2008, 3-4.)

Museon kirjaston kokoelma keskittyy selkeästi taidekirjallisuuteen ja painotus on kotimaisessa ja pohjoismaisessa 1800- ja 1900-lukujen maalaustaiteessa. Lisäksi kirjastossa on kattava Varsinais-Suomalaista taidetta käsittelevä teoskokoelma. Uutta aineistoa hankittaessa etusijalla ovat taidehistorialliset tutkimukset sekä julkaisut ja museon näyttelytoimintaan ja taidekasvatukseen liittyvät teokset. (Koskinen ym. 2008, 5).

Turun taidemuseon kirjasto toimii samoissa tiloissa henkilökunnan toimipisteiden kanssa. Kirjasto on käsikirjasto eikä ainakaan tällä hetkellä lainaa aineistoa museon ulkopuolelle, mutta ajan varaamalla kokoelmaa on mahdollisuus päästä tutkimaan ja hyödyntämään.

Kirjaston kokoelmiin kuuluu noin 5000 nidettä. Mikäli pienpainatteet lasketaan mukaan, kasvaa lukema arviolta 15000 niteeseen. Lukuun ei ole laskettu taidemuseon omistamia inventoimattomia lehtiä ja artikkeleita. Suurin osa kokoelmasta on luetteloitu Turun kaupunginkirjaston järjestelmään vuosien 2005–2007 aikana. (Pitkänen 2008, 3.)

2.2.1 Kokoelmapolitiikka

Taidemuseolla on virallinen kokoelmapolitiikka koskien museon taidekokoelmia ja myös museon kirjastolla on omat linjauksensa. Kokoelmapolitiikan taidemuseon kirjastolle on laatinut Piia Pitkänen vuonna 2008 yhteistyössä taidemuseon henkilökunnan kanssa ja tässä luvussa esitetyt tiedot perustuvat Pitkäsen työhön.

Koska taidemuseon kirjasto ei ole avoin suurelle yleisölle, kokoelmapolitiikka on syntynyt pääasiassa oman henkilökunnan tarpeista ja ehdotuksista. Se toimii henkilökunnan työkaluna aineiston käyttämisessä ja organisoinnissa sekä ohjenuorana ostoja tehdessä. Kokoelmaan valittavan aineiston tulee olla taidemuseon toimintaan läheisesti liittyvää tai sen taidekokoelmia taustoittavaa. Uutta aineistoa seurataan ja hankitaan, mutta rajatusti. Hankintamääräraha on noin 2000 euroa vuodessa, joten kaikkea ei ole mahdollista hankkia. (Pitkänen 2008, 4-5.)

Kirjaston kokoelmiin ei ole tarkoituksenmukaista eikä edes mahdollista hankkia kaikkea alaan liittyvää. Museon henkilökunta voi tarvittaessa kääntyä muiden arkistojen puoleen. Tärkein yhteistyötaho on Valtion taidemuseoon kuuluva Kuvataiteen keskusarkisto. Myös Turun yliopiston ja Åbo Akademin kirjastoja käytetään tarvittaessa. (Pitkänen 2008, 4.)

Aineisto karttuu pääasiassa kolmella eri tavalla. Ensisijainen kartuntatapa on aineistovaihto eri museoiden kanssa. Aineistovaihdolla tarkoitetaan tässä tapauksessa eri museoiden itse julkaiseman materiaalin vastavuoroista vaihtamista yhteistyökumppanimuseoiden kanssa. Kokoelmapolitiikan mukaan: ”julkaisuvaihtoa tehdään suurimpien suomalaisten taidemuseoiden ja muun muassa Malmön taidemuseon ja Nationalmuseumin kanssa” (Pitkänen, 2008). Nationalmuseum on Tukholmassa sijaitseva Ruotsin suurin taidemuseo. Edellä mainitut museot muodostavat merkittävän osan aineistovaihdon kautta tapahtuvasta kartunnasta. Muita tapoja ovat oma hankinta sekä ulkopuolisten henkilöiden ja muiden tahojen lahjoitukset. Vuosittainen kartunta vaihtelee tehtyjen lahjoitusten suuruuden mukaan. Vuonna 2006 kokoelma karttui 862 kappaleen verran, kun taas vuonna 2007 kartunta oli 684 kappaletta. Molempina vuosina merkittävä osa kartunnasta oli lahjoituksia. (Pitkänen 2008, 5-6.)

Taidemuseon omat julkaisut liitetään poikkeuksetta kirjaston kokoelmiin. Vanhaa materiaalia poistetaan siinä yhteydessä, kun aineisto luetteloidaan tietokantaan. Poistokriteereinä käytetään aineiston sisältöä ja kuntoa. Mikäli

aineisto on epäolennaista museon tehtävän ja kokoelman kannalta se voidaan poistaa. Huonokuntoisen materiaalin kohdalla on käytettävä harkintaa, sillä huono kunto ei välttämättä ole peruste poistolle, mikäli sisältö on olennaista museon toiminnan kannalta. (Pitkänen 2008, 6-7.)

3 KOKOELMATYÖ

Suppeimmillaan kirjastojen kokoelmatyö käsittää ainoastaan aineiston hankintaa ja karsintaa. Todellisuudessa toimintaan täytyisi sisältyä monia muita vaiheita, joilla näitä ydinalueita perustellaan, valmistellaan ja asetetaan käytäntöön. Valintojen on perustuttava kokoelmapolitiikkaan, joka puolestaan perustuu kirjaston tavoitteisiin, jotka riippuvat suurelta osin asiakaskunnan tarpeista ja tottumuksista. Karsinta perustuu jossain määrin aineiston käyttöasteeseen mutta sen painoarvo karsinnassa vaihtelee kirjastoittain. Aineiston hankinta tehdään käytössä olevien resurssien rajoissa, ja kokoelmapolitiikan tarkoitus onkin ohjata näiden resurssien mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön. Hankittu aineisto on myös luokiteltava ja luetteloitava sekä asetettava lainauskelpoiseen kuntoon. Kokoelmatyön yleisenä tavoitteena voidaan pitää kokoelman selkeyttä ja lähestyttävyyttä kohderyhmän kannalta. Yllä olevaa kuvausta täydentää mainiosti luonnehdinta kokoelmatyöstä teoksesta Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: ”-- Kokoelmatyö voidaan ymmärtää yleiseksi pohdinnaksi kokoelmien luonteesta, jota tarkastellaan sekä kirjaston sisäisten, että ulkoisten (asiakkaiden) toimijoiden näkökulmasta” (Wilén & Kortelainen, 2007, 18).

Tarkempi kuvaus kokoelmatyöstä on G. E. Evansin kokoelman kehittämisen malli. Mallin esitystapa perustuu A. Sareslahden teokseen Kokoelmatyö yleisissä kirjastoissa (1986) sekä Evansin ja Saponaron teokseen Developing library and information center collections (2005). Evansin mallissa ensimmäinen kokoelmatyön vaihe on yhteisöanalyysi (*community analysis*), jossa kartoitetaan kohderyhmän yleisiä ja mahdollisia erityistarpeita. Toisin sanottuna, selvitetään, kuinka kyseessä olevan kirjaston kohderyhmä eroaa muiden kirjastojen vastaavista. Kohderyhmä määritellään tapauskohtaisesti, ja se voi vaihdella tarkoin määritellystä yksiköstä kuten yliopistosta poliittiseen yksikköön kuten valtioon. Toisessa vaiheessa laaditaan valintapolitiikka yhteisöanalyysin tulosten perusteella. Evans käyttää termiä valintapolitiikka (*selection policies*), mutta voidaan puhua myös laajemmin kokoelmapolitiikasta

yhteisöanalyysin tuloksena. Tavoitteena on tuottaa kirjallinen dokumentti, jossa määritellään kirjaston tavoitteet, ja joka ohjaa työtä ja resurssien käyttöä vastaisuudessa. (Evans & Saponaro 2005, 8-9; Sareslahti 1986, 15–17.)

Kolmannessa vaiheessa tukeudutaan edellä kuvattuun valintapolitiikkaan ja keskitytään aineiston valintaan (*selection*). Aineiston valinnassa vaikuttavia tekijöitä ovat myös aineiston sisältö, laatu, sekä kuinka hyvin teokset tukevat kirjaston tavoitteita ja vastaavat kohderyhmän tarpeita. Neljäs vaihe, hankinta (*acquisition*), on pääasiassa valintavaiheen teknistä täydentämistä, johon liittyvät ostot, saapuneen aineiston käsittely, paikan määrääminen kirjastossa, ja lainauskuntoon saattaminen. Viides vaihe on karsinta (*deselection*), jossa aineistoa käydään läpi, tarkistetaan sen käyttökelpoisuus, käyttöaste ja ajankohtaisuus. Aineistoa poistetaan harkinnan ja tarpeen mukaan, sitä voidaan joko siirtää varastoon tai poistaa kokoelmasta kokonaan. Karsintaan vaikuttavat myös hyllytilan määrä, kirjaston tavoitteet, ja mahdollisen kaukopalvelujärjestelmän tehokkuus. (Evans & Saponaro 2005, 9-10; Sareslahti 1986, 17–19.)

Viimeinen eli kuudes vaihe Evansin mallissa on kokonaisuuden arviointi (*evaluation*), jossa kokoelmatyön onnistumista tarkastellaan sen perusteella, kuinka käyttökelpoinen kokoelma on kohderyhmän näkökulmasta. Arviointivaiheessa on tärkeitä tarkastella myös ensimmäistä ja toista vaihetta, yhteisöanalyysiä ja valintapolitiikkaa, jotta voidaan vetää oikeita johtopäätöksiä siitä, miten hyvin asetetut tavoitteet on onnistuttu täyttämään. (Evans & Saponaro 2005, 10–11; Sareslahti 1986, 20–21.)

3.1 Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä

Suomessa käytettävä yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä (YKL) perustuu yhdysvaltalaisen Melvil Dewayn kymmenjärjestelmään, jonka ensimmäinen painos on peräisin vuodelta 1876. Varhaisin painos YKL:stä on ”luokitusopas kirjallisuutta varten” vuodelta 1925, tekijänä Helle Kannila (Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä YKL. Taulukot. 2005, 7.) Kirjastojen kehittyessä

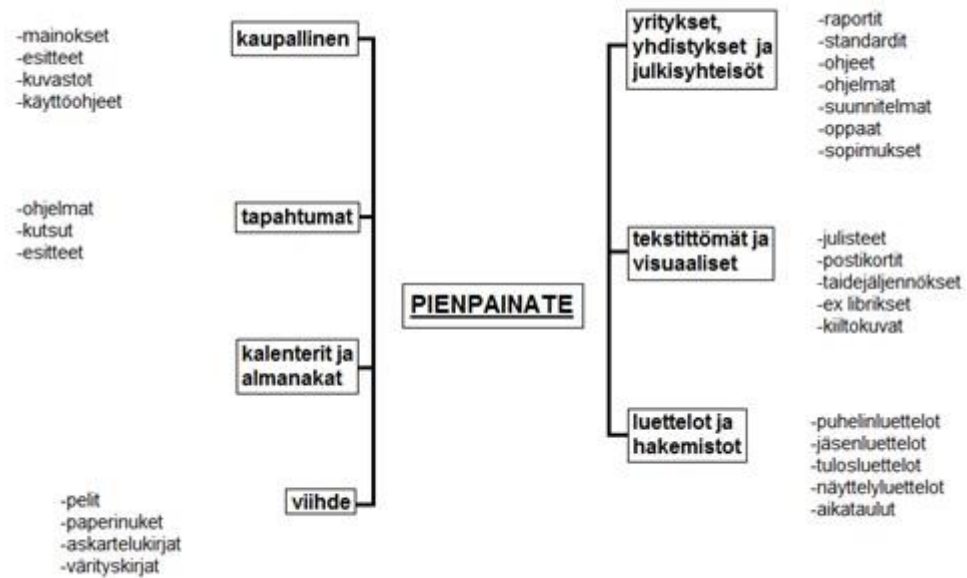
luokitusjärjestelmää on jouduttu uudistamaan lukuisia kertoja, alkaen vuodesta 1960 (Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä YKL. Taulukot. 2005, 7).

Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä on hierarkkinen kymmenluokitus, jossa pääluokassa, ja kussakin sen alla porrasteisesti sijaitsevissa luokissa on kymmenen alaluokkaa, joihin luokiteltava teos voidaan sijoittaa. Luokkia merkitään numeroilla nollasta yhdeksään. Luokituksen tarkkuus vaihtelee eri kirjastojen tarpeiden mukaan. (Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä YKL. Taulukot. 2005, 11.) Aineiston tyyppi voidaan myös ilmaista luokkanumeron perään tulevalla muotoluokalla. Muotoluokkia ovat esimerkiksi 02 kartat, 03 hakuteokset, 05 kausijulkaisut, ja tämän projektin kannalta olennainen 063 näyttelyt, messut. (Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä YKL. Taulukot. 2005, 304.)

Kaikki projektiin sisältyvä luetteloitava aineisto sisällytetään luokkaan 70.063 taidenäyttelyt. Luokka 70 on pääluokka taide, taidehistoria, ja muotoluokka 063 ilmaisee aineiston käsittelevän näyttelyitä pääluokan aihepiiriin liittyen. Projektissa käytetään ainoastaan yhtä luokkaa, sillä kokoelman luokitustarkkuutta ei ole tarkoituksenmukaista laajentaa. Syy tähän on, että miltei kaikki käsiteltävä aineisto käsittelee taidenäyttelyitä, materiaalin todennäköinen käyttöaste on matala, ja tarkemman luokituksen käyttäminen ei todennäköisesti juuri lisää löydettävyyttä mutta lisää luotteloijan työmäärää moninkertaisesti.

3.2 Pienpainate aineistotyyppinä

Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007; 3§) määrittelee pienpainatteiden olevan mainoksia, esitteitä ja muuta verrattavaa aineistoa. Kaavio 1 perustuu Suomen lain, hallituksen esityksen (HE 68/2007), Kansalliskirjaston vapaakappaletoimiston, ja Desiree Räsänen artikkelin ”Pienpainatteet kansallisbibliografiassa – tänään visio, huomenna todellisuutta” (2000) määritelmään pienpainatteesta.

Kaavio 1 Pienpainatteen määrittely kirjallisista lähteistä.

On kuitenkin ominaisuuksia, jotka yhdistävät suurta osaa pienpainatteista. Yleensä aineistolla on jokin käytännöllinen tai konkreettinen tehtävä, joka liittyy kaupalliseen, julkisyhteisöjen, järjestöjen tai yhdistysten tiedotukseen.. Kaupallisten tiedotteiden levikki on tavallisesti laajempi kuin muiden edellä mainittujen, mutta molempia yhdistää melko tarkka kohdeyleisö. Mainosten kohderyhmä on potentiaalinen kuluttaja, ostaja tai osallistuja. Yhteisöjen ja yhdistysten kohdalla kohderyhmänä ovat ensisijaisesti jäsenet ja sidosryhmät. Pienpainatteille on ominaista, että ne ovat valtaosin maksuttomia, mutta poikkeuksiakin on. (Kansalliskirjasto 2013; Hallituksen esitys HE 68/2007; Räsänen 2000, 1-2.)

Pienpainateaineistoa yhdistää myös lyhyt käyttöikä (Hallituksen esitys HE 68/2007; Räsänen 2000, 2). Tämä toteutuu erityisesti erinäisten tapahtumien ohjelmien, kutsujen ja esitteiden tapauksessa. Pisintä mahdollista käyttöikää edustavat erilaiset käyttöohjeet, joidenka hyödyllisyys lukijalle on sidottu kyseessä olevan tuotteen käyttöikään. Toinen näkökulma asiaan on pienpainatteiden tutkimuksellinen käyttöikä, joka on pääasiallinen syy tallentaa pienpainateaineistoa vapaakappalekirjastoihin.

Pienpainatteissa on harvoin, jos koskaan ISBN- tai ISSN- numeroa (Hallituksen esitys HE 68/2007). ISBN (international standard book number) on ”kirjan tai muun erillisteoksen kansainvälinen standarditunnus” (Kansalliskirjasto 2013). ISSN (international standard serial number) on vastaava tunnus jatkuville julkaisuille. Myöskään Tekijätietoja ei juuri merkitä tarkasti tai standardinmukaisesti, sikäli kun painatteella yksittäistä tekijää onkaan. Suurin osa materiaalista on kuitenkin yhteisötekijöiden laatimia ja julkaisemia (Kansalliskirjasto 2013; Hallituksen esitys HE 68/2007; Räsänen 2000, 2).

4 LUETTELOINTI JA SISÄLLÖNKUVAILU

Luetteloinnin tarkoitusta on määritelty 1800-luvulta alkaen, ja ”luetteloinnin isänä” tunnetun British Museumin kirjastonhoitajan Antonio Panizzin (1797–1879) mukaan luetteloinnin avulla:

1. tiedonhakijan on mahdollista löytää tietyn tekijän kaikki teokset, koska ne on suhteutettu toisiinsa luetteloinnin antamien välineiden kautta
2. tiedonhakija pystyy erottamaan eri painokset, käännökset ja laitokset niin, etteivät ne sekoitu toisiinsa
3. tiedonhakija voi etsiessään tiettyä teosta löytää myös kaikki muut saman teoksen laitokset ja painokset, samoin kuin muut siihen suhteessa olevat teokset. (Suominen ym. 2009, 32,47.)

Toinen merkittävä henkilö luetteloinnin tarkoituksen ja määrittelyn pohdinnassa on ollut yhdysvaltalainen Bostonin kirjastonhoitaja Charles Ammi Cutter (1837–1903), jonka näkemyksen mukaan luetteloinnin tarkoitus on

1. mahdollistaa kirjan löytäminen, kun tiedetään sen tekijä, nimeke ja aihe
2. näyttää, mitä kirjastossa on tietyltä tekijältä, tietyistä aiheesta ja tietyntaista kirjallisuutta, sen genreä tai lajia
3. auttaa valitsemaan kirja sen tietyn laitoksen tai muun ominaisuuden, esimerkiksi aiheen, mukaan. (Cutter 1904, 12; Svenonius 2000, 15–16; Suominen ym. 2009, 33.)

Valkovenäläinen Seymour Lubetzky (1898–2003) otti Cutterin määritelmän lähempään tarkasteluun 1960-luvulla ja hänen tekemiensä korjausten sekä tarkennusten jälkeen luetteloinnin periaatteet hyväksyttiin niin sanotuissa Pariisin periaatteissa vuonna 1961 (Svenonius 2000, 16). Pariisin periaatteiden julkilausuman tarkoitus on palvella luetteloinnin kansainvälisenä standardoinnin perustana, ja tämä tavoite on sittemmin saavutettu: useimmat

luettelointisäännöt, jotka on laadittu maailmanlaajuisesti tämän jälkeen, noudattavat periaatteita joko kokonaan tai osittain (IFLA 2009).

Pariisin periaatteiden mukaan luettelon tulee olla tehokas väline

1. kertomaan, onko kirjastossa tietty teos, joka voidaan määritellä joko
 - a) sen tekijän ja nimekkeen, b) pelkän nimekkeen, tai c) mikäli tekijä tai nimeke on sopimaton tai riittämätön tunnistukseen, sopivalla korvaavalla nimekkeellä
2. kertomaan, mitkä tietyn tekijän teokset tai tietyn teoksen laitokset ja/tai painokset kirjastossa on. (Svenonius 2000, 16.)

Suomalainen Oili Kokkonen on käsitellyt kirjassaan ”Luetteloinnin perusteet” (1979, 13–30) luetteloinnin tarkoitusta. Hänen mukaansa dokumentteihin sisältyvän informaation käyttöön saaminen on luetteloinnin perustehtävä. Kokkonen (1979, 14) mukaan luetteloiden laadinnan eli luetteloinnin tarve voidaan kiteyttää muutamaa pääajatuksen. Luettelot tarjoavat monipuolisen lähestymistavan tallennettuun tietoon. Luetteloiden tehtävänä on myös antaa tietoja hajallaan olevista dokumenteista, toisin sanoen koota nämä tiedot yhteen eri paikkoihin sijoitetuista dokumenteista ja kokoelmista. (Kokkonen 1979, 14–15.)

Alaterä ja Halttunen ovat listanneet dokumenttien kuvailun tavoitteita teoksessaan ”Tiedonhaun perusteet – osa lukutaitoa” (2002, 47–48). Heidän mukaansa kuvailun tavoitteena on dokumenttien olemassaolosta kertominen niiden julkaisun jälkeen sekä dokumentteihin sisältyvien erillisten teosten tunnistaminen ja niiden löytyvyyden helpottaminen. Esimerkiksi useita kappaleita sisältävät äänitteet ovat tyypillisiä esimerkkejä tämänkaltaisen kuvailun tarpeesta. Dokumenttien kuvailun tarkoituksena on myös yhdenmukaisten ja sovittujen sääntöjen mukaan tehtyjen luetteloiden tuottaminen. (Alaterä & Halttunen 2002, 47–48.)

Alaterän ja Halttusen mukaan (2002, 47) dokumentti tarkoittaa tallennetun informaation kokonaisuutta, jolla viitataan mihin tahansa tallennemuotoon, on kyseessä sitten painotuote tai digitaalinen julkaisu. Dokumenttien sisältämää

tietoa niiden sisällöstä, ulkoasusta ja saatavuudesta tallennetaan erilaisiin tiedonhakujärjestelmiin. Tällä tallentamisella pyritään takaamaan dokumenttien helppo löydettävyys. (Alaterä & Halttunen 2002, 47.)

4.1 Luettelointi eli ulkoinen kuvailu: säännöt, ohjeet ja käytännöt

Luettelointi tarkoittaa tallennettavien dokumenttien rekisteröintiä, jossa dokumentin niin sanotut ulkoiset ominaisuudet pyritään kuvailemaan mahdollisimman tarkasti ja yhteisin standardein (Suominen ym. 2009, 18). Dokumentin ulkoisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan bibliografisia tietoja eli kaikkia niitä julkaisusta löytyviä tietoja, jotka erottavat sen muista julkaisuista. Näitä tietoja ovat esimerkiksi tekijä, nimeke, kustantaja, painopaikka ja painovuosi (Suominen ym. 2009, 18). Luetteloinnin avuksi on kehitetty myös erilaisia yhteisiä standardeja, kuten luettelointisäännöt ja ISBD-ohjeisto.

Luettelointi palvelee ensisijaisesti tiedonhakua, jossa tarkoituksena on löytää etukäteen määritetty dokumentti tai teos, tai tiettyjen ulkoisten piirteiden suhteen tietynlaisia teoksia (Suominen ym. 2009, 18). Kirjastojen luettelointityöllä tähdätään kansainvälisesti yhteensopivan bibliografisen tiedon tuottamiseen, jossa apuna käytetään yhteisesti sovittuja sääntöjä. Esimerkiksi kirjastojärjestelmien taustalla toimii pääsääntöisesti MARC-formaatti, Machine Readable Cataloguing, joka ohjaa työskentelyä hyvinkin tarkasti. Aivan yksiselitteistä MARC-toimintamalli ei kuitenkaan ole muun muassa erilaisten atk-järjestelmien sekä tietueiden rakenne-eroavaisuuksien takia. (Suominen ym. 2009, 18.)

Luetteloiden, rekistereiden sekä tietokantojen avulla dokumentteja kuvataan ja järjestetään systemaattisesti. Tallennemassojen järjestämisellä mahdollistetaan myös niiden hakeminen ja löytyminen erilaisin perustein. Luetteloiden laadinta sekä tiedonhaku erilaisin hakukriteerein on osa kirjastoammattilaisten perustyötä. Luetteloiden laadinnasta kirjastoissa on käytössä lähes synonyymeinä termejä bibliografinen valvonta, tiedon tallennus sekä tiedon organisointi. (Suominen ym. 2009, 18.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään

käyttämään termejä luettelointi ja sisällönkuvailu, koska termit ovat kirjoittajan oman näkemyksen mukaan yksiselitteisimpiä ja selkeitä. Myös Vuokko Palonen tarkastelee lisensiaatintyössään (2006, 1) luetteloinnin muuttumista ”kirjastokohtaisten korttiluetteloiden laadinnasta kansalliseksi ja kansainväliseksi yhteistoiminnaksi, jonka tulokset ovat kaikkien saatavilla tietoverkoissa”. Palosen mukaan tämä on lisännyt työn tehokkuutta, yksinkertaistanut tehtävien hoitamista ja alentanut kustannuksia (Palonen 2009,1).

Luetteloinnin perusongelmana on dokumenttien ja teosten kuvaaminen mahdollisimman käyttökelpoisella tavalla ja yhdenmukaisesti. Saman dokumentin tulisi periaatteessa saada aina samanlainen kuvaus riippumatta siitä, missä ja kuka kyseisen dokumentin on luetteloanut. Käytännössä tällainen yhdenmukaisuus on haastavaa ja tekotavat ovat hyvin pirstaloituneita ohjenuorien olemassaolosta huolimatta. Jotta luetteloinnissa päästäisiin yhdenmukaisiin käytäntöihin, perustaksi on luotu erilaisia standardeja, joista keskeisimpänä ovat luettelointisäännöt, joiden tehtävänä on määrittää, mitkä tiedot dokumentista poimitaan ja esitetään sekä millä tavoin tämä tehdään. (Suominen ym. 2009, 18).

4.1.1 IFLA ja kansainväliset luettelointisäännöt

IFLA International Federation of Library Associations and Institutions, on kansainvälinen, maailmanlaajuinen kirjastojen kattojärjestö, johon kuuluu yli 1500 jäsentä noin 150 maasta. Järjestön toiminta tapahtuu pääosin erikokoisissa työryhmissä, jotka keskittyvät erilaisiin kirjastoalan kysymyksiin ja luovat kansainvälisiä ohjesäännöksiä kirjastoalan tarpeille, kuten luetteloinnille. IFLA:n näkyvin toimintamuoto on kerran vuodessa vaihtuvassa maassa järjestettävä konferenssi, joka kokoaa kirjastoalan ammattilaiset yhteen ympäri maailmaa. (IFLA 2013.)

Suomalaiset luettelointisäännöt määrittelevät tärkeimpiä dokumentin kuvailutietojen poimintaohjeita eli niiden tehtävänä on ohjeistaa, mitkä tiedot

dokumentista poimitaan ja millä tavalla. Yleisiä periaatelinjauksia luetteloinnille löytyy 1800-luvun puolivälistä alkaen, mutta IFLA:n toimesta ja hyväksymänä vuonna 2009 julkaistu *Statement of International Cataloguing Principles* on suuri yksittäinen ja nykyluetteloinnissa käytettävä kansainvälinen ohjesäännöstö. (Suominen ym. 2009, 18.)

Suomalaiset luettelointisäännöt perustuvat kansainväliseen bibliografisen kuvailun ISBD-ohjeistoon (*International Standard Bibliographic Description*), joka on tarkoitettu kaikkien kirjastoaineistojen kuvailuun. Kuvailussa huomioidaan julkaisun sisältö, tallennusväline ja julkaisutapa. Näiden sääntöjen tehtävänä on esittää julkaisujen kuvailulle ja tunnistamiselle asetetut vaatimukset eli kuvailun elementtien järjestys ja kuvailussa käytettävä välimerkitys. (Kansalliskirjasto, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöt). ISBD-ohjeiston päätarkoitus on luoda säännöt maailmanlaajuisesti yhtenäiselle kuvailevalle luetteloinnille. Tavoitteena on helpottaa kansainvälistä bibliografisten tietueiden vaihtoa kansallisten bibliografisten keskusten kesken ja koko kansainvälisen kirjasto- ja informaatioyhteisön piirissä. (Kansalliskirjasto, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöt).

Näillä kirjastoaineistojen kuvailusäännöillä pyritään siis

- tekemään eri lähteistä peräisin olevat tietueet vaihtokelpoisiksi, niin että ne voidaan helposti hyväksyä minkä tahansa maan kirjastoluetteloihin ja bibliografioihin
- auttamaan tietueiden tulkinnassa kielestä riippumatta
- auttamaan bibliografisten kirjausten muuttamisessa konelukuiseen muotoon, sekä
- parantamaan kuvailutiedon yhteensopivuutta semanttisen webin ympäristössä ja muiden kuvailustandardien kanssa.

(Kansalliskirjasto, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöt.)

Kirjastoaineistojen kuvailusäännöissä pakolliset kuvailuelementit on merkitty sanalla ”pakollinen” jokaisen elementin otsikon jälkeen. Tekstissä pakollisuutta ilmaisee sanamuoto merkitään. Suomessa kansallisena bibliografisena

keskuksena toimii Kansalliskirjasto, jolla on päävastuu kaikkien maassa ilmestyvien julkaisujen kuvailusta. (Kansalliskirjasto, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöt.)

ISBD-kuvailu muodostaa kuitenkin vain osan bibliografisesta tietueesta eli kuvattavana olevan dokumentin suhdetta kuvaavien tietojen yhdistelmästä. Täydellinen bibliografinen tietue koostuu lisäksi hakutiedoista, asiasanoista ja luokkamerkinnoista, jotka eivät sisälly kuvailusääntöihin. Asiasanat ja luokat löytyvät erillisistä sanastoista ja luokituskaavioista. Kuvailusäännöt eivät myöskään anna ohjeita yksittäistä kokoelmaa koskevista tiedoista (aineiston sijainnista, varastotiedosta jne.). Nämä ovat paikallisia tietoja, jotka voidaan lisätä kuvailutietojen yhteyteen. Kuvailtaessa julkaisua, jolla on useampien aineistotyyppien ominaisuuksia (esimerkiksi elektroninen karttasarja), on eri aineistotyyppien kuvailuohjeita yhdisteltävä niin, että kohteen kaikki ominaisuudet, mukaan lukien sisältö, tallennusväline, mediatyyppi ja julkaisutapa huomioidaan. (Kansalliskirjasto, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöt.)

4.1.2 MARC21-formaatti

MARC21-formaatti on yhtenäisformaatti, joka määrittelee luettelointitietojen esittämistä atk-järjestelmissä. Formaattien historia alkaa Yhdysvalloista 1960-luvulta, jolloin Yhdysvaltain kongressin kirjasto ja Yhdysvaltain kansalliskirjasto (*The Library of Congress*) kehitti tarpeisiinsa sopivan MARC-formaatin, josta sittemmin kehitettiin erilaisia kansallisia versioita. Nykyisin pyritään kansainvälisesti yhtenäiseen formaattimuotoon, ja Suomessa on siirrytty hiljalleen pois kansallisesta FINMARC-formaatista ja vaihdettu MARC21-kutsuttuun yhtenäisformaattiin. (Kansalliskirjasto 2013.)

MARC on lyhenne sanoista Machine Readable Cataloguing. Sananmukaisesti MARC-formaatti on kehitetty luettelointitietojen atk-pohjaiseen lukemiseen ja organisointiin. MARC-formaatin mukaan koodataan bibliografinen informaatio tiettyihin numeroilla ja muilla merkeillä osoitettuihin kenttiin ja osakenttiin.

MARC-tietue koostuu nimiöstä, hakemistosta sekä kiinteä- ja vaihtuvamittaisista tietokentistä. Tietueet noudattavat rakenteeltaan vaihtomuotostandardia ISO 2709. Tämän standardin mukaisesti *Nimiön (leader, 000)* pituus on 24 merkkiä (merkkipaikat 0-23) ja *Hakemisto (directory)* koostuu 12 merkin mittaisista jaksoista, joista kukin viittaa yhteen tietueen kenttään. (Kansalliskirjasto 2013; MARC 21 yhtenäisformaattit 2013.)

Kiinteämittaisissa tietokentissä, joiden kenttäkoodi on muotoa 00X, ei ole indikaattoreita eikä osakenttäkoodeja, vaan koodimuodossa annettujen tietojen merkitys määräytyy niiden merkkipaikan perusteella. Vaihtuvamittaiset tietokentät, joiden kenttäkoodit vaihtelevat välillä 01X-8XX ovat erimittaisia ja niissä käytetään sekä indikaattoreita että osakenttiä. Kenttäkoodi on kolmen numeron pituinen. Yhteen kenttään tallennetaan yleensä yhden tietoryhmän eli luettelointisääntöjen alueen tiedot. Indikaattoreita on kaksi, ensimmäinen ja toinen. Niillä ilmaistaan kentän tietosisältöjen luonnetta, rakennetta, tehtäviä tai muotoa. Indikaattorin arvo voi olla tyhjä tai 0-9. Osakenttäkoodi on kahden merkin mittainen ja koostuu osakentän merkistä (esimerkiksi \$ tai muu merkki jota ei käytetä muussa merkityksessä) sekä kirjaimesta (a-z) tai numerosta (1-9). Osakenttien järjestys määräytyy luettelointisääntöjen mukaan. (Kansalliskirjasto 2013; MARC 21 yhtenäisformaattit 2013.)

MARC-formaatin pystysuorassa rakenteessa voidaan tunnistaa samankaltaisia kenttäryhmiä, jotka alkavat samalla kenttäkoodilla ja joissa on samankaltaista tietoa. Vaakasuorassa rakenteessa kenttäkoodin kaksi viimeistä lukua antavat tarkempaa tietoa kentän sisällöstä. Eri MARC-formaateissa kiinteämittaisten kenttien koodit ja vaihtuvamittaisten kenttien ja osakenttien tietosisältö vaihtelee. Vaihtuvamittaisissa kentissä osakenttien tallennusjärjestys ja kaikkien osakenttien väliset välimerkit määräytyvät suomalaisten luettelointisääntöjen mukaan. MARC-auktoreettitietueet erotetaan muun tyyppisistä MARC-tietueista koodilla z. Auktoriteettitietueet eroavat muista kentistä, koska ne on kehitetty nimenomaan hakutietojen hallintaan. Näiden avulla voidaan koota tekijöiden ja teosten nimet sekä asiasanat ja luokitukset omiksi tietueikseen, joita hyödynnetään tiedonhaussa ja –tallennuksessa, kun sama tekijä esiintyy

erinimisenä eri teoksissa tai kun esimerkiksi sarjan nimestä on käytössä vaihtelevia muotoja. (Kansalliskirjasto 2013; MARC 21 yhtenäisformaattit 2013.)

4.2 Sisällönkuvailu: säännöt ja ohjeet

Sisällönkuvailulla luetteloinnissa rekisteröityjä tietoja voidaan avata edelleen ja täydentää. Sisällönkuvailu on kuvailua, joka nimensä mukaisesti kohdistuu teoksen sisällön avaamiseen erilaisin keinoin, esimerkiksi asiasanoituksen avulla. Ilman luettelointia sisällönkuvailukaan ei ole mielekäästä, koska sitä, minkä sisältöä haluttaisiin kuvailla, ei ole tunnistettu tai määritelty. (Suominen ym. 2009, 18.) Sisällönkuvailu keskittyy siis nimensä mukaisesti dokumentin sisällön problematiikkaan (Alaterä ym. 2005). Sisällönkuvailu on Jarmo Saartin (2010) mukaan dokumentin sisällön tiivistettyä kuvailua tiedonhakua ja tiedonvälitystä varten. Se perustuu sisällön analyysiin eli sisällön erittelyyn ja jäsentelyyn. Alaterän ym. (2005) mukaan perinteinen sisällönkuvailu perustuu joko luonnollisen kielen tai dokumentaatiokielen eli keinotekoisien kielen käyttöön.

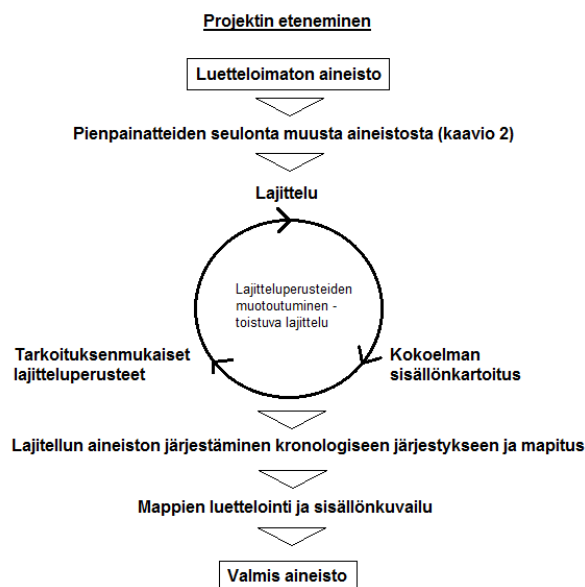
Alaterän ja Halttusen (2002, 80) mukaan sisällönkuvailun tavoitteena on auttaa hakijaa löytämään hänelle olennaiset dokumentit. Sisällönkuvailua tehdään siis sen takia, että hakija löytäisi haluamansa dokumentit sisältöön perustuvien kriteerien (Alaterä ym. 2005). Sisällönkuvailun tehtävä on myös tukea tiedonhakua, jossa etsitään samansisältöisiä dokumentteja (Suominen ym. 2009,18). Alaterä ja Halttunen (2002, 81) ovat myös kuvanneet sisällönkuvailuprosessia vaiheittain etenevänä työnä, jossa ensimmäisenä tutustutaan dokumenttiin ja sen asiasisältöön. Toisessa vaiheessa dokumentin asiasisältö analysoidaan ja kolmanneksi asiasisältö käännetään keinotekoisien dokumentaatiokielen termeiksi. Näillä termeillä tarkoitetaan kaikkea sitä dataa, joka kirjataan ylös ohjelman keinotekoisella kielellä.

Tässä projektissa pienpainatteiden sisällönkuvailua suoritettiin Yleisen suomalaisen asiasanaston mukaisilla, keinotekoisien kielen asiasanoilla. Lisäksi käytettiin sisältöä avaavia lisämääreitä: kansioiden sisältämien painatteiden

julkaisijamuseon kirjaamista eli museon kohdemaata ja kaupunkia sekä vuosilukuja kunkin kansion kohdalla.

5 PIENPAINATTEIDEN LAJITTELU JA SISÄLLÖNKARTOITUS

Projekti koostui useasta eri päävaiheesta, jotka kulkivat ajallisesti rinnakkain ja limittäin, johtuen siitä, että kokoelman lajittelu vaati kokoelmaan kuuluvan aineiston tuntemusta, joka karttui vasta työprosessin edetessä. Projektin eteneminen on kuvailtu kaaviossa 2.

Kaavio 2 Projektin eteneminen.

Ensimmäinen vaihe oli pienpainatteiden seulominen muusta aineistosta, sillä luetteloimattomassa aineistossa oli muutakin aineistoa kuten kirjoja. Toinen vaihe oli sisällönkartoitus, josta saatava tieto loi perusteet tuleville vaiheille, aineiston lajittelulle luettelointikelpoisiin kokonaisuuksiin, niiden liittämiseksi valmiina olevaan kokoelmaan sekä lopulta itse luettelointiin. Sisällönkartoituksella tarkoitetaan lajittelun edetessä karttuvaa tietoa kokoelman sisällöstä. Lajittelu ja sisällönkartoitus olivat näin ollen päällekkäisiä vaiheita.

Kun lajittelu oli valmis, kuhunkin kansioon sijoitettava aineisto järjestettiin vielä kronologiseen järjestykseen, jonka jälkeen aineisto oli valmis luetteloitavaksi.

5.1 Pienpainatteiden seulominen muusta aineistosta

Pienpaineaineiston seulomiseksi muusta luetteloimattomasta materiaalista pyrittiin projektikohtaisia kriteereitä käyttäen sulkemaan aineistoa pois "pienpaine" määritelmän yhteydestä, kunnes jäljelle jäänyt materiaali oli sellaista, että se oli tarkoituksenmukaista luetteloita pienpainatteena.

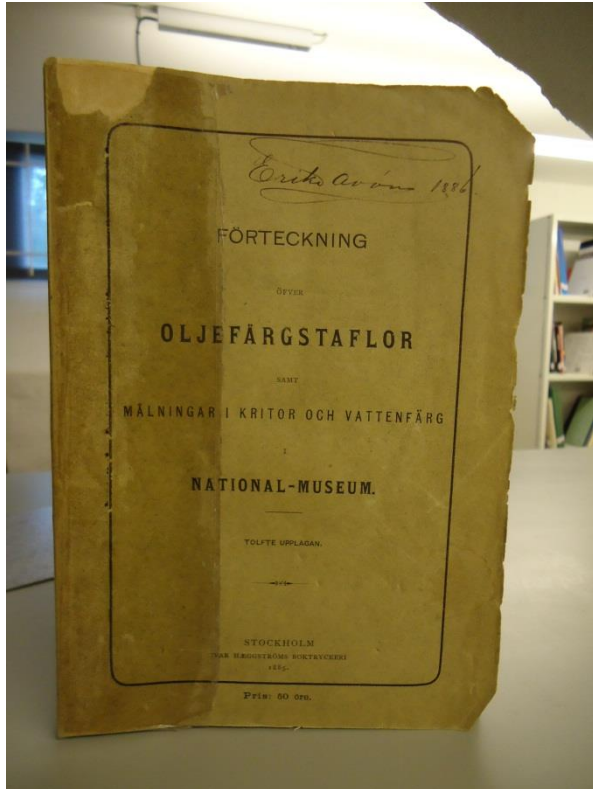
Yleisenä ohjenuorana prosessissa toimi kirjallisista lähteistä peräisin oleva pienpainatteen määrittely. Tarkempina perusteina käytettiin seuraavaksi kuvattuja, enemmälti kirjaston tarpeista kumpuavia projektikohtaisia kriteereitä. Ohjeistukseen kuului sisällyttää mahdollisimman paljon rajatapauksia pienpaineatekokoelman piiriin.

Kuvassa 1 näkyy esimerkki tyypillisestä pienpaineate-näyttelyjulkaisusta.

Kuva 1 Esimerkki tyypillisestä näyttelyjulkaisusta.

Projektikohtaiset pienpainatteen kriteerit olivat seuraavanlaiset: jos painate sisälsi paljon tekstiä, toisin sanottuna sen informaatioisisällön voitiin katsoa olevan laaja, se ei ollut pienpainate. Jos painatteen ensisijainen tekijä oli henkilö, etenkin jos informaatioisisältöä koskeva sääntö täyttyi, voitiin painate rajata pienpainatekokoelman ulkopuolelle. Museo-oppaat, sikäli kun ne keskittyivät museoihin rakennuksina pikemmin kuin taide- tai artefaktikokoelmina, tuli rajata kokoelman ulkopuolelle. Johtuen kansioiden fyysisestä koosta, joihin kokoelma oli lopuksi tarkoitus luetteloida ja sijoittaa, ei yksikään nide voinut olla suurempi kuin 20 kertaa 30 senttimetriä. Lisäksi, jos painate oli hyvin iäkäs, niin, että sen säilyttämisellä voitiin katsoa olevan historiallista arvoa, ja se oli pienempi kuin 20 x 30 cm, se luokiteltiin kuuluvaksi pienpainatekokoelmaan sisällöstä huolimatta. Näin meneteltiin etenkin, jos painate oli vailla kovia kansia, ja tästä johtuen altis kulumiselle. Esimerkki iäkkäästä pienpainatteesta näkyy kuvassa 2.

Kuva 2 Esimerkki vanhasta näyttelyjulkaisusta, joka täyttää sekä koko että sisältö ja suojeluperiaatteen.

Määritelmä riippuukin paljolti siitä, miksi se kussakin kirjastossa tahdotaan rajata, ja määritelmän luomisessa on tärkeää kunkin kokoelman yksilöllinen käyttötarkoitus.

Kaavio 3 Pienpainatteiden seulominen muusta luetteloimattomasta aineistosta.

Pienpainatteiden seulontavaihe on kuvattu kaaviossa 3. Hankalaksi sekä tämän vaiheen että pienpainatteiksi todettujen niteiden lajittelun luettelointikelpoisiin ryhmiin tekivät pienpainatteiden useasti erittäin puutteelliset julkaisutiedot. Käyttöään ja tapahtumasidonnaisuuden vuoksi julkaisijat eivät kaikesta päätellen koe aina tarpeelliseksi mainita edes painatteen julkaisijaa, tarkemmista tiedoista puhumattakaan. Tietojen määrässä oli kuitenkin huomattavissa selkeää kehitystä, mitä lähemmäksi nykyhetkeä painatteen julkaisuhetki sijoittui.

Nykyhetkeä lähestyttäessä on huomattavissa myös toinen määrittelyyn liittyvä ilmiö. Painotekniikan kehittyessä ja hinta-laatusuhteen parantuessa osa näyttelyjulkaisuista on kooltaan ja informaatioisisällöltään jo lähempänä kirjaa, siitä huolimatta, että ne säilyttävät sidonnaisuutensa tiettyyn ajallisesti ja paikallisesti rajattuun tapahtumaan. Kävijälle tahdotaan tarjota enemmän taustatietoa esimerkiksi näyttelyyn tai muuhun taidetapahtumaan, mikä on sinänsä positiivista, mikäli kehityksen merkitystä pienpainatteen käsitteelle ei oteta lukuun.

5.2 Sisällönkartoitus ja toistuva lajittelu

Pienpainatteen lajitteluperusteiden päättäminen tapahtui päällekkäisesti sisällönkartoituksen kanssa, sillä tietämättä kokoelman sisältöä oli mahdotonta laatia parhaaseen mahdolliseen löydettävyyteen pyrkiviä lajitteluperusteita.

Kokoelman sisällön kartoittaminen oli tärkeä osa koko prosessia, sillä sen tunteminen loi pohjan kaikille muille vaiheille. Sisällön kartoittamisen ensimmäinen vaihe pohjautui pienpainatekokoelman jo valmiiksi luetteloidun osan kansiojakoon. Valmis aineisto oli lajiteltu kansioihin julkaisijan perusteella, ja tästä aineistosta tehdystä listauksesta oli mahdollista päätellä, mitä julkaisijoita toistaiseksi luetteloimattomassakin aineistossa todennäköisesti esiintyy. Tämä siksi, että suurin osa aineistosta oli peräisin Turun taidemuseon yhteistyökumppaniensa kanssa käymästä julkaisuvaihdosta.

Listaukseen pohjaten alkoi aineiston alustava lajittelu julkaisijan mukaan, mikä valmiin aineiston perusteella olikin ensisijainen lajitteluperiaate. Tämän lajittelun edetessä sekä pienpainatteen projektikohtaiset kriteerit että lajitteluperusteet kiteytyivät hiljalleen lopulliseen muotoonsa. Olemassa olevassa lajittelussa muita perusteita kuin julkaisijaa ei tarvittu. Tämä johtui siitä, että kansiot sisälsivät ainoastaan materiaalia, jonka julkaisijasta ei ollut epäilystä. Kategoriat olivat myös riittävän suuria, että muiden tekijöiden huomioon ottamista järkevän kokoisten kategorioiden muodostamiseksi ei tarvittu.

Käytettäessä ilmaisua 'lajittelun edetessä', tarkoitetaan toistuvista lajittelukierroksista jäljelle jääneiden niteiden lajittelua yhä pienempiin ja tarkemmin määriteltyihin kategorioihin, prosessin vähitellen muuttuessa sisällönkartoittamisesta lajitteluksi.

Toistuva lajittelu ei kenties ollut metodeista tehokkaimpia mitä aineiston lajitteluun tulee. Tästä huolimatta se oli tarpeen, sillä oli mahdotonta muodostaa perusteita, joiden pohjalta aineistoa järjestää, tuntematta aineistoa. Tämä olisi voinut käydä päinsä yhdenmukaisemman aineiston ollessa kyseessä, mutta

pienpainatteiden sisäisen erilaisuuden vuoksi, oli niitä hankalaa pakottaa ennalta määrättyihin muotteihin.

5.3 Lajitteluperusteet

Aineiston lajittelu alkoi valmiiksi luetteloituihin kansioihin kuuluvan aineiston seulomisella luetteloimattomista pienpainatteista. Tämä oli ensimmäinen ja helpoin vaihe. Luetteloitavien kategorioiden muodostamisessa keskeinen periaate oli se, että tiedonhakija löytää haluamansa aineiston. Tärkeimpänä periaatteena oli pidettävä pyrkimystä parhaaseen mahdolliseen löydettävyyteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Tarkoituksena oli muodostaa mahdollisimman suuria luetteloitavia kokonaisuuksia. Tällä tarkoitetaan sitä, että lajitteluperusteiden hierarkiassa oli mahdollista joustaa, mikäli yksittäisen kansion sisältö jäi niin pieneksi ensisijaista lajitteluperustetta käyttäen, ettei sitä ollut järkevää luetteloita omana kokonaisuutenaan. Lopullisen kansiojaon ulkopuolelle jäävän aineiston luettelointiin ei ollut aikaa eikä työvoimaa tässä projektissa.

Ensisijainen lajitteluperuste oli painatteen julkaisija. Julkaisija oli pääperuste, ellei yksittäisen julkaisijan painatteiden lukumäärä jäänyt alle viiteen kappaleeseen, tai julkaisutiedot olivat puutteelliset.

Toissijainen lajitteluperuste oli lokaatio. Lokaatio tarkoittaa tässä yhteydessä painatteen kytköstä museoon tai galleriaan, jossa painatteessa käsitelty näyttely oli järjestetty. Sanaa 'lokaatio' käytetään erotukseksi 'sijainnista', joka viittaa pikemminkin painatteen paikkaan kirjastossa. Lokaatiota käytettiin lajitteluperusteena siinä tapauksessa, ettei selkeätä julkaisijaa ollut, tai kuten ensimmäisessä perusteessa, julkaisijaan sidottuja teoksia ei ollut tarpeeksi oman kategorian luomiseen. Kolmas ja viimeinen peruste oli julkaisun ensisijainen tukija tai rahoittaja. Tämä siinä tapauksessa että painatteella ei ollut selkeätä julkaisijaa, eikä se ollut sidottu tiettyyn lokaatioon, esimerkiksi tapahtumapaikkaan.

Todellisuudessa painatteen paikan kokoelmassa määräsi pääasiallisesti sen julkaisijan ja lokaation suhde. Esimerkiksi, jos teoksen oli julkaissut Tukholman modernin taiteen museo Moderna Museet, tällainen kategoria oli jo olemassa ja painate päätyi suoraan tähän kansioon. Jos painatteen oli julkaissut jokin ulkopuolinen säätiö, jonka julkaisuja kokoelmassa oli alle viisi kappaletta, mutta se oli katalogi näyttelystä, joka sijoittui Moderna Museetiin, oli se myös tarkoituksenmukaisempaa sijoittaa Moderna museetin kansioon.

Joissakin tapauksissa, joissa julkaisijaa ei voitu pitää pääasiallisena lajitteluperusteena, ja lokaatioita oli useampia, esimerkiksi kiertävän näyttelyn ollessa kyseessä, sijoitettiin painate siinä ensiksi mainitun lokaation kansioon. Lajitteluperiaatteet näkyvät kaaviossa 4.

Kaavio 4 Lajitteluperiaatteet.

Kun aineisto kutakin luetteloitavaa mappia varten oli koossa, se asetettiin vielä kronologiseen järjestykseen julkaisuajan mukaan. Materiaali, jota ei voitu näiden periaatteiden mukaisesti lajitella, jäi valitettavasti kokoelman ulkopuolelle, ja se varastoidaan. Koska lajiteltava kokoelma sisälsi niin sekalaisista lähteistä koostuvaa materiaalia, aihepiirin tosin ollessa melko

yhdenmukainen, materiaalia jäi väistämättä lajittelu- ja luettelointiprosessin ulkopuolelle.

5.4 Lopetusvaihe

Pienpainatteiden tapauksessa on niitä käsittelevän syytä asennoitua tekemään lajittelua ja luettelointia hyvin joustavin mielin. Työn on lähdettävä jokaisessa tapauksessa kyseessä olevan kirjaston tarpeista, pikemminkin kuin tarkoista säännöistä, joita on pienpainatteiden kohdalla lähes mahdotonta noudattaa tarkasti. Joustosta huolimatta käsillä olevassa projektissa lajittelun ulkopuolelle jäi vielä runsaasti aineistoa, jota olisi voinut mahdollisesti lajitella vielä pidemmälle, vaikka sen loppusijoituspaikka onkin varasto. Mahdollisia lajitteluperusteita voisivat olla sisällön painottuminen esimerkiksi yksittäisen taiteilijan tai järjestön käsittelyyn, tai julkaisumaahan. Pienpainatteiden tuominen käyttäjien ulottuville on tärkeää, sillä vaikka yksittäisen painatteen sisältämä tieto on kovin rajallista, suurina kokoelmina niistä muodostuu erinomaisia tiedonlähteitä, varsinkin ajankuvaa ajatellen.

6 PIENPAINATTEIDEN LUETTELOINTI JA SISÄLLÖNKUVAILU

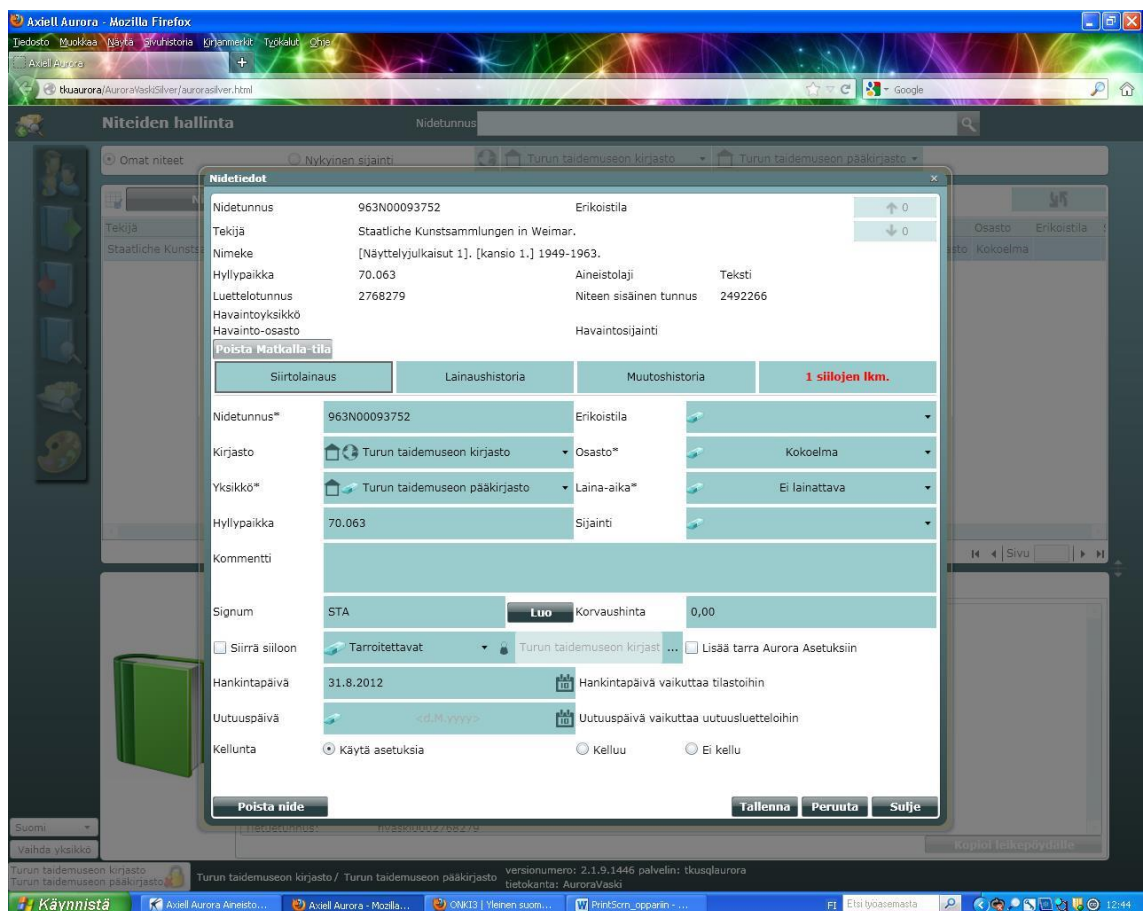
Pienpainatekokoelman luettelointi alkoi Turun taidemuseon kirjastossa projektin puitteissa heinäkuun alussa 2012 ja jatkui aina elokuun 2012 loppuun asti. Luettelointia edelsi pienpainatteiden lajittelu ja organisointivaihe. Luetteloitiprojektin aikana tietokantaan vietiin yhteensä 85 nimekettä, eli fyysisten kansioiden kuvailu-, paikka- sekä nidetietoja. Näistä 85 nimekkeestä 66 nimekettä luotiin alusta alkaen ja muut 19 kappaletta olivat jo entuudestaan olemassa, mutta niihin täydennettiin sisällönkuvailutietoja.

Luetteloitiprojektin aloitusta viivästytti hieman Varsinais-Suomen Vaski-kirjastoyhteistyön yhteisen PallasPro – tietokannan vaihto, joka ajoittui huhti-toukokuulle 2012 (Turun kaupunginkirjasto 2013). Taidemuseon kirjasto on osa Vaski-kirjastokimppaa ja kuuluu saman tietokannan piiriin, joten uusi tietokanta otettiin käyttöön samanaikaisesti muiden Vaski-alueen kirjastojen kanssa. Aurora-järjestelmä koostui ensimmäisessä käyttöönottovaiheessa kolmesta ohjelmasta, joista Silverlight on selainpohjainen asiakaspalveluosio. Lisäksi Auroraan kuuluvat Aineistonhallinta (luettelointi ja hankinta) sekä Libra (asetukset, saapumisvalvonta). Projektissa käytettiin lähinnä Auroran Silverlight- sekä Aineistonhallinta – ohjelmia.

6.1 Kansioiden kuvailu

Projektin ohjaajan, taidemuseon amanuenssi Mia Haltian kanssa yhteistyössä ensisijaisiksi luetteloinnin kohteiksi valikoituivat jo ennen projektin alkua olemassa olevien fyysisten kansioiden luetteloititietueiden täydennykset (Haltia 2012a). Tietojen lisääminen näihin tietueisiin käsitti pääosin sisällönkuvailutietojen lisäämisen. Sisällönkuvailussa kuhunkin tietueeseen lisättiin aikarajaus sekä valitut asiasanat. Luetteloinnissa ohjenuorana noudatettiin koko projektin ajan Haltian ohjeistusta, jonka mukaan ajan

Luettelointi ja sisällönkuvailu suoritettiin Turun taidemuseolla käytössä olevaan Axiell Aurora tietokantaan, joka käyttää tietueiden pohjana MARC21-formaattia. Luettelointi tapahtui tietokannan Aineistonhallinta – ohjelmassa, josta siirryttiin Silverlight -asiakaspalveluohjelman puolelle tarkistamaan tallennetun tietueen oikeellisuus ja tässä vaiheessa myös lisäämään kunkin kansion nidetietoihin viivakoodi eli nidetunnus sekä osastoksi ”kokoelma” ja laina-ajaksi ”ei lainattava” -status. Kansion nidetiedot näkyvät kuvan 4 esimerkissä.

Kuva 4 Nidetiedot -näkyvä tietokannassa.

Tämän jälkeen tarkistettiin, että kukin tietue näkyy oikein sekä luettelointiohjelmassa (Aineistonhallinnassa) että Silverlight – asiakaspalveluohjelman puolella. Kun tiedot oli tallennettu, seuraava askel oli tarrojen esikatselu ja niiden tulostaminen kansioihin liimaamista varten.

6.1.1 MARC21-tietokentät projektissa

Projektissa käytetyt MARC21-kentät näkyvät tietokannasta otetussa kuvankaappauksessa kuvassa 5 ja auttavat hahmottamaan eri tietokenttien merkitystä.

The screenshot shows the 'Luetteloitimi' application window. The main content area displays a table of MARC21 fields with their codes and descriptions. The table is as follows:

Kenttäkoodi	1. indika...	2. indika...	Sisältö	Kuvaus
000			00561nam a2200169 45	Tietuetunniste
001			0002765406	Tietueen kontrollinumero, BIB-ID
003			FI-Vaski	Tietueen kontrollinumeron tunnistus
005			20120827145800.9	Viimeisimmän päivityksen ajankohta
008			080822muuuu sw c	Informaatiokoodit
035			\$a(VASKI)Ppro853_626503	Järjestelmän tuottama kontrollinumero
084			\$a70.063\$2ykl	Muu luokitus
110	2		\$aNationalmuseum\$ct(Tukholma)	Pääkirjaus - yhteisönimi
245	1	0	\$aNäyttelyjulkaisut 15] \$n(kansio 15.] 1994-2009.	Nimeke- ja vastuullisuusmerkintä
650		7	\$aNäyttelyjulkaisut\$2ysa	Kontrolloidun asianaston asiasana
650		7	\$apienpainatteet\$2ysa	Kontrolloidun asianaston asiasana
650		7	\$ataidenäyttelyt\$2Tukholma\$zRuotsi\$2ysa	Kontrolloidun asianaston asiasana
710	2		\$aNationalmuseum.	Lisäkirjaus - yhteisönimi
852			\$aFi-Tm\$H70.063	Sijainti
908			\$afin	

The interface also includes a sidebar with 'Uusi teos' and 'Hae teoksia' options, and a bottom toolbar with actions like 'Lisää kenttä', 'Poista kenttä', 'Uusi', 'Kopioi', 'Tallenna', 'Peruuta', 'Poista tietue', and 'Lisää hankinta'. The status bar at the bottom shows 'Käynnistä' and 'Aviell Aurora Aineisto...'.

Kuva 5 Esimerkki projektissa käytetyistä MARC21-kentistä.

Eri tietokentät on käyty seuraavaksi läpi niiden kirjaamisjärjestyksessä tietokantaan luetteloitiprojektin aikana. MARC21-tietue koostuu nimiöstä, hakemistosta sekä kiinteä- ja vaihtuvamittaisista tietokentistä, ja seuraavassa läpikäytyt kentät seuraavat verkossa julkaistuja suomennettuja MARC21-ohjeita (Kansalliskirjasto 2013).

000 Tietuetunniste

Jokaisella tietueella on oma, muista eroava tunnistenumerosa.

001 Tietueen kontrollinumero, BIB-ID

Tietueen kontrollinumeron antaa organisaatio, joka tuottaa, käyttää tai jakaa tietueita. Kyseisen organisaation koodi tallennetaan kenttään 003.

003 Tietueen kontrollinumeron tunniste

Organisaatiokoodina käytetään ISIL-tunnusta, joka koostuu tavallisimmin maatunnuksesta ja lisäksi korkeintaan 9 merkin pituisesta vapaamittaisesta alfanumeerisesta kirjastotunnuksesta. Tässä projektissa kaikissa luetteloiduissa tietueissa ISIL-tunnuksena on FI-Vaski eli Varsinais-Suomen kirjastot.

005 Viimeisimmän päivityksen ajankohta

Kuusitoista merkkiä, jotka ilmaisevat päivän ja kellonajan jolloin tietuetta on viimeksi käsitelty, ja auttavat tietueen versioiden erottelussa. Tieto noudattaa ISO 8601 -standardin mallia: vvvvkkpptomss.s (=vuosi, kuukausi, päivä, tunti 00-23, minuutti, sekunti, kymmenesosasekunti). Esimerkkietueessa (kuvassa 5) viimeisin päivitys on tapahtunut siis 27.8.2012, klo 14: 58:00.

008 Informaatiokoodit

Kenttä sisältää 40 merkkipaikkaa (00-39), joihin tallennetaan koodimuotoista informaatiota tietueesta ja kuvailun kohteen bibliografisista piirteistä. Kaikissa määritellyissä merkkipaikoissa pitää olla koodi: joissakin kentän 008 merkkipaikoissa se voi olla täyttömerkki (), kuten tässä tietueessa (kuva 5). Täyttömerkkiä voidaan käyttää tietyissä merkkipaikoissa, kun luetteloiva organisaatio ei niitä koodaa.

035 Järjestelmän tuottama kontrollinumero

Indikaattoreita ei määritellä. *Osakenttäkoodi a:n* kontrollinumero koostuu toisesta järjestelmästä tulevan tietueen kentästä 003 ja kentästä 001.

084 Muu luokitus

MARC21-formaatin kansainvälisyydestä johtuen ei ole olemassa tiettyä, määrättyä kenttää Suomen Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmälle, joten

kenttäkoodi 084 on nimellä muu luokitus ja lisämääreeksi on kirjattu ykl, jotta asiasanan lähde tulee myös näkyviin. Luokaksi on valittu ykl-luokitusjärjestelmässä käytettävä luokka 70.063 (Taidenäyttelyt, teosluettelot), joka koettiin sopivaksi Turun taidemuseon pienpaineaineiston kohdalla.

110 Otsikkomuoto/pääkirjaus yhteisönnimi

Projektissa kirjattiin yhteisönnimeksi pienpaineaineistoa käsittelevien näyttelyiden julkaisijamuseo tai sen puuttuessa näyttelyiden lokaatio ja lisäkirjauksena (c) ”kokouksen” paikka, eli kaupunki, jossa kyseessä oleva museo sijaitsee. 1.indikaattorin luku 2 ilmaisee nimekkeen osien suoran järjestyksen.

245 Nimeke- ja vastuullisuusmerkintö

1. indikaattoriin kirjattu luku 1 on lisäkirjausindikaattori (kun on käytetty kenttiä 100, **110** tai 130). 2. indikaattorin arvoa 0 käytetään, kun lajittelu alkaa kentän ensimmäisestä aakkosnumeerisesta merkistä ja myös silloin, kun ensimmäistä lajiteltavaa aakkosnumeerista merkkiä edeltää vain jokin erikoismerkki kuten sulku- tai lainausmerkki. Indikaattorilla ohitetaan hakasulkeet nimekkeen alussa, kun haku kohdistetaan juuri tähän nimekkeeseen.

Osakenttäkoodi a ennen nimekettä kertoo kyseessä olevan päänimekkeen, tässä tapauksessa keinotekoisesti luodun (museon amanuenssin Haltian kanssa yhdessä sovittu) kansion nimekkeen ja numeron.

Osakenttäkoodi n kertoo numerointitiedon ja seuraa välittömästi sitä nimekettä, johon se liittyy. Numerointitiedoksi on tässä yhteisesti museon amanuenssin kanssa sovittu vuosilukujen käyttäminen: ne osoittavat tietystä museossa näytteillä olleiden pienpainatteiden julkaisuajan, joka tässä on melko laaja, vuodesta 1994 vuoteen 2009. Tässä tapauksessa molemmissa kenttäkoodeissa on käytetty hakasulkeita, koska ne on luotu niin sanotusti keinotekoisesti: kansiolle on annettu yhdessä sovittu nimi, yksinkertaisesti ”näyttelyjulkaisut” ja käsittelynumero, joka esimerkin kansion kohdalla oli 15 ja osakenttään on merkitty ”kansio” ja sama käsittelynumero.

Kentän 245 loppuun lisätään piste, jos kenttä ei muuten lopu lyhenteeseen, pisteeseen tai virkkeen lopetusmerkkiin (pisteeseen, huutomerkkiin, kysymysmerkkiin, kolmeen pisteeseen). Piste lisätään myös esimerkiksi sulkumerkin, yhdysmerkin ja ajatusviivan jälkeen. Kun kenttä loppuu lainausmerkkiin, piste lisätään lainausmerkin edelle.

650 Kontrolloidun asiasanaston asiasana

1. indikaattorin tyhjäksi jättäminen merkitsee, että annettu arvo puuttuu, tai toisin sanoen sitä ei ole. 2. indikaattorin arvo 7 kertoo, että käytetty asiasanasto on määritelty osakentässä 2. *Osakenttäkoodi a* ilmaisee kentässä 650 aihetta ilmaisevan termin tai maantieteellisen nimen, jotka tässä tapauksessa ovat yleisen suomalaisen asiasanaston termit *näyttelyjulkaisut, pienpainatteet sekä taidenäyttelyt*. Kuvailukenttiä voidaan tarpeen vaatiessa kopioida niin monia, kuin kuvailtavia termejä halutaan nimekkeeseen lisätä. Suomalaisten sanastojen sanat kirjoitetaan yleensä pienellä alkukirjaimella eikä kentän loppuun tule pistettä.

z – *osakenttäkoodi* merkitsee maantieteellistä lisämäärettä. Tässä esimerkkiluettelointikortissa museo sijaitsee Tukholmassa Ruotsissa.

710 Lisäkirjaus – yhteisönnimi

Kenttää käytetään lisäkirjauksiin yhteisönnimistä. 1. indikaattorin kirjattu luku 2 ilmaisee kentän 110 tapaan nimekkeen (osien) suoran järjestyksen. Tässä esimerkissä näyttelypaikkana toiminut museo on kirjattu yhteisönnimenä kenttään 710. Kentän loppuun lisätään piste, jos kenttä ei muuten lopu lyhenteen pisteeseen tai virkkeen lopetusmerkkiin (pisteeseen, huutomerkkiin, kysymysmerkkiin, kolmeen pisteeseen). Pistettä ei lisätä, jos kenttä loppuu sulkumerkkiin, yhdysmerkkiin tai ajatusviivaan.

852 Sijainti

Sisältää tiedon organisaatiosta, jonka hallussa kohde on tai josta se on saatavana. Voi myös sisältää yksityiskohtaista tietoa kohteen sijainnista kokoelmassa.

Osakenttäkoodi a kertoo omistavan organisaation, joka ilmaistaan ISIL-standardilla (Kirjastojen ja vastaavien organisaatioiden kansainvälinen standarditunnus, International Standard Identifier for Libraries and Related Organizations). ISIL-tunnus koostuu tavallisimmin maatunnuksesta (määrätty ISO 3166-1 – standardin mukaisella maakoodilla, Suomessa FI) ja korkeintaan 9 merkin pituisesta vapaamittaisesta alfanumeerisesta kirjastotunnuksesta.

Kirjastotunnuksena voidaan käyttää olemassa olevaa virallista kansallista kirjastotunnusta, joka Suomessa on pääsääntöisesti yhteisluettelotunnus. Siitä voidaan muodostaa ISIL-tunnus yksinkertaisesti liittämällä siihen etuliitteeksi maakoodi ja väliviiva. Tässä ISIL-standardi on FI-Tm eli Turun kaupunginkirjasto - Varsinais-Suomen maakuntakirjasto.

Osakenttäkoodi h kertoo paikkamerkin hyllyluokan, tässä tapauksessa käytetyn ykl-luokan 70.063.

Kentässä 852 ei käytetä indikaattoreita eikä kentän loppuun lisätä pistettä.

908 Vain suomalaisiin käyttötarkoituksiin

Kentät 9XX ovat vain suomalaisiin käyttötarkoituksiin. Bibliografisiin tietueisiin voidaan tallentaa viittauksia sellaisissa järjestelmissä, joissa ei ole erikseen auktoriteettitietueita.

Projektin aikana jokaisen nimekkeen kohdalla käytettiin siis edellä läpikäytyjä MARC21-tietokenttiä ja koko projektissa saatiin luetteloitua yhteensä 85 nimekettä sisällönkuvailutietoineen.

6.2 Tarra-asetukset ja viimeistely

The screenshot shows the 'Tarratulostus' (Poster Production) interface in the Aurora system. The main content is a table with the following columns: Pääkirjaus, Nimi, Materiaali, Signum, Tarroja, Nidetunnus, Osasto, Kirjasto, and Omistava yksikkö. The table lists 13 exhibition entries, each with a name, material type (Kirjat), signum, and number of posters (Tarroja). The interface also includes a sidebar with navigation icons, a top navigation bar, and a footer with system information.

Pääkirjaus	Nimi	Materiaali	Signum	Tarroja	Nidetunnus	Osasto	Kirjasto	Omistava yksikkö
Orchard Gallery.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	ORC	1	963N00093699	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Oulun taidemuseo.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	OUL	1	963N00093702	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Nordiskt kulturcentrum	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	NOR	1	963N00093687	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Pohjoismaiden taidekeskus.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	POH	1	963N00093726	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Staatliche Kunstsammlungen in Weimar.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	STA	1	963N00093752	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Stedelijk Museum Schiedam.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	STE	1	963N00093764	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Picker art gallery.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	PIC	1	963N00093714	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Pro Helvetia.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	PRO	1	963N00093738	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Rohsksa konstslöjdmuseet.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	ROH	1	963N00093740	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Suomen taideakatemia.	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	SUO	1	963N00093776	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Statens museum for kunst	[Näyttelyjulkaisut 1	Kirjat	STA	1	963N00093788	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto
Statens museum for kunst	[Näyttelyjulkaisut 2	Kirjat	STA	1	963N00093790	TTM KOK	Turun taidemuseon kirjasto	Turun taidemuseon pääkirjasto

Kuva 6 Tarratulostusnäkökulma Aurora -järjestelmässä.

Luetteloinnin jälkeen fyysisiin kansioihin liimattiin info- sekä selkätarrat. Tarratulostusta varten halutut niteet piti siirtää Silverlight -ohjelmassa 'nidetiedot' -ikkunasta siilon kautta 'tarroitettavat' – tilaan, jonka jälkeen valittiin 'Infotarra ilman viivakoodia ja selkätarra' – vaihtoehto ohjelman asetuksista (kuva 6). Tulostuksen esikatselun ja tarrojen koon muokkaamisen jälkeen tarratulostus oli mahdollista suorittaa. Tarra-asetusten oikean koon ja sijainnin suhteen oli ongelmia, ja kun oikeat asetukset saatiin, tulostus muuttui kerralla helpommaksi, mutta kokoasetukset oli muutettava jokaisen istunnon alussa uudelleen, koska järjestelmä ei tallentanut niitä. Tähän ei löytynyt projektin aikana ratkaisua.

Selkätarran (pienempi tarra) oikein asemoidut mitat olivat seuraavat: Paperin marginaalit: ylä 1.25, vasen 0; tarran marginaalit ylä 0.2, vasen 0.5, rivejä 12, leveys 2.5, korkeus 2.3 ja sarakkeita 1. Selkätarran mittojen lisäksi infotarrojen oikeat mitat olivat: Paperin marginaalit: ylä 1.25, vasen 0; tarran marginaalit ylä 0.4, vasen 0.5, rivejä 6, leveys 9.2, korkeus 4.6 ja sarakkeita 2. Valmiit, tulostetut tarrat liimattuina kansiossa näkyvät kuvissa 7 ja 8.

Kuva 7 Valmis infotarra ja viivakooditarra.

Valmiissa infotarrassa näkyy vasemmasta ylälaidasta alkaen kansion sijaintipaikka: lyhenne TTM viittaa Turun taidemuseon kirjastoon ja KOK siihen, että kansio on osa kirjaston kokoelmaa. YKL-luokka 70.063 on myös näkyvässä oikeassa reunassa ja aineistolajina Haltian kanssa sovittu ”Kirjat” (Haltia 2012b). Kansion nimeke sekä kansion osan numero ja aikarajaus näkyvät vasemmalla, samoin kuin viivakooditarran alainen numerosarja, jolla oikean kansion infotarran ja viivakooditarran suhde varmistettiin. Selkätarra näkyy valmiina kuvassa 8, ja sen ylälaidassa on näkyvässä myös taidemuseon sekä sen kokoelman kirjainlyhenne ja luokka 70.063 sekä tilan säästämiseksi

nimekkeen kolme ensimmäistä kirjainta, tässä tapauksessa Muzeum Narodowe w Warszawien MUZ.

Kuva 8 Valmis selkätarra.

6.3 Luetteloinnin ja sisällönkuvailun lopetusvaihe

Luettelointi- ja sisällönkuvailuprojekti sekä kansioiden tarroittaminen saatiin päätökseen 31.8.2012. Viimeisiä kuvailutietoja syötettiin tietokantaan vielä samana päivänä ja kansioiden aakkostaminen ja järjestäminen hyllyihin tehtiin myös tuolloin. Luettelointiprojektissa tietokantaan luotiin siis kokonaan uusia tietueita yhteensä 66 kappaletta. Ennen projektin alkua oli olemassa 19 tietuetta, joiden luettelointi- ja sisällönkuvailutietoja päivitettiin, joten kokonaisuudessaan projektissa käsiteltiin 85 kappaletta tietueita. Osassa näistä tietueista on sama nimeke, koska projektin ohjeistuksen mukaan jokaiselle fyysiselle kansiolle luotiin oma tietueensa. Nämä samannimiset tietueet on eroteltu toisistaan kansioiden numeroinnin ja vuosilukujen perusteella. Kuvasta 9 käy ilmi, miltä valmiit kansiot näyttivät projektin lopussa järjestettyinä ja aakkostettuina YKL-luokkansa 70.063 sisällä Turun taidemuseon kirjaston hyllyssä.

Kuva 9 Valmiita kansioita taidemuseon kirjaston hyllyssä.

7 LOPUKSI

Työn tavoitteena oli sekalaista pienpainatemateriaalia sisältävän kokoelman järjestäminen työn tilaajan eli Turun taidemuseon ohjeistusta samalla mahdollisimman hyvin noudattaen. Tavoitteena oli myös opinnäytetyön rajallisessa laajuudessa pysyminen sekä työn raportoiminen kirjallisessa muodossa. Toimeksiantaja toivoi, että pienpainatteiden organisoinnin ja luetteloinnin avulla saataisiin selville, mitä kaikkea järjestämättömässä kokoelmassa ylipäättään on ja että kirjaston käyttäjät löytäisivät aineiston jatkossa.

Tavoitteet saavutettiin muilta osin, mutta osa pienpainatteista jäi erinäisistä syistä käsittelyn ulkopuolelle. Työtä on kuitenkin mahdollista jatkaa projektissa muotoutuneita periaatteita noudattaen. Ulkopuolelle jäänyt aineisto käsittää muun muassa pienpainatemateriaalin, jonka käsittelyyn tekijöillä ei ollut kielellistä valmiutta (muun muassa venäjä, japani), sekä osan suomalaisten taidemuseoiden pienpainatejulkaisuista, joiden osalta projektiin varattu aika loppui kesken. Lisäksi materiaali, josta ei muodostunut riittävän suuria kokonaisuuksia (alle viisi kappaletta) jäi organisoinnin ulkopuolelle. Pohdittiin myös mahdollisia tapoja järjestää tämä materiaali esimerkiksi maan mukaan mutta tätä ei koettu tarpeelliseksi. Projektin ohjaaja, museon amanuenssi Mia Haltia jatkaa osaltaan muiden töidensä ohessa ulkopuolelle jääneen aineiston läpikäyntiä, ja osa aineistosta tultaneen varastoimaan museon varastotiloihin.

Projektin työnjako onnistui tekijöiden mielestä hyvin ja työn käytännön toteutus sujui sovitusti yhteistyössä museon kanssa. Projektissa edettiin vaiheittain. Aluksi kumpikin tekijä työskenteli pienpainateaineiston seulonnan parissa ja myöhemmin työ jaettiin siten, että toinen tekijöistä keskittyi ensin lajitteluun ja organisointiin (Ikonen) ja toinen tämän vaiheen jälkeen luettelointiin sekä sisällönkuvailuun ja aineiston hyllyyn järjestämiseen (Bäcklund). Käytännön työ vahvisti tekijöiden kuvaa kokoelmatyön monipuolisuudesta ja lujitti luetteloinnin osaamista ja antoi siihen varmuutta jatkoa ajatellen.

Projektin kuluessa erilaisiin pienpainatteen määritelmää koskeviin aineistoihin tutustuminen vahvasti tekijöiden mielikuvaa siitä, että pienpainate on edelleen jokseenkin hankalasti määriteltävä aineistotyyppi sen muodon ja sisällön monimuotoisuuden vuoksi. Toisinaan pienpainate on tarpeellista määritellä eri tavoin, pohjautuen yleisesti olemassa olevaan määrittelyyn, mutta riippuen myös määrittelevän tahon tarpeista ja käytännöistä. Tässä projektissa määritelmä oli toimeksiantajan määräämä ja siihen vaikuttivat selvästi taidemuseon kirjaston omat tarpeet esimerkiksi koon, iän, ja museo-oppaiden osalta.

Lajitteluvaiheessa haastavinta oli järjestelemättömän aineiston ennakkotuntemuksen puute. Toisenlaisessa tilanteessa, esimerkiksi vapaakappalekirjastojen pienpainatetyössä, saapuvaa aineistoa ei myöskään tunneta mutta suurimmalle osalle siitä on todennäköisesti valmis sijoituspaikka tai kansio. Opinnäytetyössä kuvaillussa projektissa tilanne oli tältä osin hyvin erilainen. Valmiita kansioita oli ainoastaan julkaisijoista, joiden osalta materiaalia oli eniten. Näin ollen kaikki lajiteltava pienpainateaineisto oli käytävä läpi, ennen kuin oli mahdollista tietää lopullisten kansioiden määrää tai edes lajitteluperustetta.

Opinnäytetyö ja osaltaan myös kokemukset harjoittelusta Turun yliopiston Fennica-osaston pienpainatteiden parissa ovat luoneet mielikuvan pienpainatetyöstä vaativana mutta mielenkiintoisena kokoelmatyön alana. Pienpainatteiden parissa työskenteleminen tehostuu merkittävästi kokoelman tuntemuksen myötä, ja kussakin kirjastossa, jossa niiden parissa askaroidaan, on varmasti paljon ”hiljaista tietoa”, jota on hankala saattaa kirjallisen ohjeen tai säännöstön muotoon ja joka syntyy ainoastaan hitaan, tarkan ja kärsivällisen työnteon ohessa. Paras muoto pienpainatetyöhön perehtymiseen onkin todennäköisesti jonkin vanhemman, kokeneen kirjastonhoitajan opastuksen alaisena toimiminen.

Projektin luettelointivaiheessa haastavinta oli uuden järjestelmän käyttöönotto Vaski-kirjastoissa, joka ajoittui samaan aikaan luettelointivaiheen aloituksen kanssa. Koulutukset ja uuden Aurora-järjestelmän omaksuminen viivästyttivät

projektin alkua, joten ensimmäisiä luettelointitietoja päästiin syöttämään vasta heinäkuussa 2012 ja lopetus siirtyi elokuun 2012 loppuun. Luettelointi oli muuttuneesta järjestelmästä johtuen hidasta, mutta kaikki ohjaaja Haltian kanssa sovitut kansiot saatiin kuvailtua valmiiksi.

Opinnäytetyöprojekti saatiin päätökseen 31.8.2012 ja lopputuloksena toimeksiantajalle koottiin julkaisijan tai lokaation mukaan järjestetyt, luetteloidut ja sisällönkuvaillut kansiot, joiden sisältönä on vuosien mukaan rajattu sekä järjestetty pienpaineaineisto. Projektissa organisoitu aineisto luo pohjan mahdollisesti edelleen karttuvalle pienpaineaineistolle, ja aineisto on siten jatkossa helpompi sijoittaa osaksi kirjaston kokoelmaa, kun valmiit kansiojaot ovat jo olemassa.

LÄHTEET

Alaterä, A. & Halttunen, K. 2002. Tiedonhaun perusteet – osa lukutaitoa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Alaterä, A.; Halttunen, K. & Sormunen, E. 2001-2005. Internetix. Osa 3. Dokumenttien ulkoisten piirteiden kuvailu - kirjastojen luettelointitraditio. Viitattu 29.8.2013.
http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/informaatiotutkimus/tiedon_organisoinnin/uku3/.

Cutter, C. A. 1904. Rules for a dictionary catalogue. 4th edition. Washington: Government Printing Office.

Denton, W. 2007. FRBR and the History of Cataloging. Viitattu 22.8.2013.
<http://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/1250/denton-frbr-and-the-history-of-cataloging.pdf?sequence=1> . Erikoistallenteet kirjastoissa. 1985. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Evans, G. E. & Saponaro, M. Z. 2005. Developing library and information center collections. 5th edition. Westport: Libraries unlimited.

Haltia, M. 2012a. Turun taidemuseon amanuessi. Haastattelu 20.7.2012.

Haltia, M. 2012b. Turun taidemuseon amanuessi. Haastattelu 1.8.2012.

Hallituksen esitys HE 68/2007. Viitattu 4.9.2013. <http://www.edilex.fi/he/20070068>.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

IFLA International Federation of Library Associations and Institutions. 1997. Functional requirements for bibliographic records. Viitattu 27.8.2013.

IFLA. 2009. Julkilausuma kansainvälisistä luettelointiperiaatteista. Viitattu 30.8.2013.
http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-fi.pdf.

Kansalliskirjasto. ISBN-tunnus. Viitattu 4.9.2013.
<http://www.kansalliskirjasto.fi/julkaisuuala/isbn.html>.

Kansalliskirjasto. Kirjastonaineistojen kuvailusäännöt. Viitattu 12.8.2013.
<http://wiki.helsinki.fi/pages/viewpage.action?pageId=86353913>.

Kansalliskirjasto. MARC-formaatit. Viitattu 4.6.2013.
<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/formaatit.html>.

Kansalliskirjasto. Pienpainatteet. Viitattu 4.9.2013.
<http://www.kansalliskirjasto.fi/julkaisuuala/vapaakappaleet/pienpainatteet.html>.

Koskinen, M.; Hoffmann, C. & Immonen, K. 2006. Turun taidemuseo – Varsinais-Suomen aluetaidemuseo kokoelmapolitiikka. Viitattu 2.10.2013.
<http://www.turunaidemuseo.fi/kokoelmapolitiikka/>.

Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007;3§). Viitattu 4.9.2013.
<http://www.finlex.fi/>.

Palonen, V. 2006. Verkkodokumenttien funktionaalinen luettelo: Teoriat ja normistot dokumenttien tunnistamisen ja yhteenliittämisen tukena. Licensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto: Informaatiotutkimuksen laitos.

Pitkänen, P. 2008. Turun taidemuseon kirjaston kokoelmapolitiikka. Tiedon tuotanto ja kokoelmien hallinta. Turun ammattikorkeakoulu.

Räsänen, D. 2000. Pienpainatteet kansallisbibliografiassa - tänään visio, huomenna todellisuutta? Tietolinja 1/2000. Viitattu 4.9.2013.
www.kansalliskirjasto.fi/extra/tietolinja/0100/pienpainatteet.rtf.

Saarti, J. 2010. Sisällönanalyysi ja sisällönkuvailu bibliografisen valvonnan välineinä. Eloseminaari sisällönkuvailusta. Oulun yliopiston kirjasto.

Sareslahti, A. 1986. Kokoelmatyö yleisissä kirjastoissa. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Suominen, V.; Saarti, J. & Tuomi, P. 2009. Bibliografinen valvonta: johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin. Helsinki: BTJ.

Turun kaupunginkirjasto. 2013. Vaski-kirjastojen yhteistyö laajenee keväällä. Viitattu 6.9. 2013.
<http://www.turku.fi/Public/?contentid=329973&nodeid=4873>.

Turun taidemuseo. 2005. Turun taidemuseo : 101 vuotta nykytaidetta : nutidskonst i 101 år = Turku Art Museum : 101 years of contemporary art = Åbo konstmuseum. Turku: Finepress.

Turun taidemuseo. 1998. Kansallisaarteita = Nationalskatter. Turun taidemuseon julkaisuja 1/1998. Turku: Koteva Oy.

Turun taidemuseo. Museon historia. 2012. Viitattu 5.6.2013.
http://turuntaidemuseo.fi/museon_historia/.

Welin, P-O. 1989. Museoiden Turku = museernas Åbo = Turku, city of museums = museenstadt Turku. Helsinki: Otava.

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Willner-Rönholm, M. 1996. Taidekoulun arkea ja unelmia: Turun piirustuskoulu 1830–1981. Turku: Turun maakuntamuseo: Turun taidemuseo.

Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä YKL. Taulukot. Luokitusta uudistava työryhmä, Luu. 2005. 2. uudistettu laitos, 2. korjattu painos. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.